

Lokala föreningar och demokrati i socialt utsatta bostadsområden

Annika Nilsson och Carina Listerborn

Förord

2014 års Demokratiutredning har i uppgift att analysera behovet av och utarbeta förslag till åtgärder för att öka och bredda engagemanget inom den representativa demokratin. Utredningen ska även föreslå åtgärder i syfte att stärka individens möjligheter till delaktighet i och inflytande över det politiska beslutsfattandet mellan de allmänna valen. Inom ramen för ovan beskriva uppgifter ska utredningen bl.a. identifiera samhällsförändringar som kan påverka det demokratiska deltagandet på sikt. Utredningen ska också belysa frågor om de förändrade politiska engagemangsformerna, däribland ett minskat antal medlemmar i de politiska partierna, färre aktiva medlemmar i de traditionella folkrörelserna, ett mer nätverksbaserat civilsamhälle, ökad användning av internet för politiska aktiviteter och fördjupade skillnader i deltagandet mellan olika samhällsgrupper.

Carina Listerborn och Annika Nilsson har på uppdrag av 2014 års Demokratiutredning skrivit en rapport om hur förändringar i samhället har bidragit till att civilsamhället idag ges en allt större roll i utvecklingen av lokalsamhället, samt om hur det lokala engagemanget kommer till uttryck och samverkar med offentlig sektor. Carina Listerborn är professor i stadsbyggnad vid Malmö högskola och Annika Nilsson är forskningsassistent med magister i hållbar stadsutveckling från Malmö högskola.

Innehåll

Förord.....	2
Innehåll	3
1 Inledning.....	5
1.1 Folkrörelser, föreningsliv och civilsamhälle.....	6
2 Föreningslivets förutsättningar i fyra bostadsområden	10
2.1 Ekonomiska utmaningar för föreningarna	12
2.2 Lokaler är en förutsättning för verksamheterna	14
3 Civilsamhällets betydelse för lokalsamhället.....	17
3.1 Gemenskap och samhörighet	17
3.2 Aktiviteter som meningsskapande och vägledande	20
3.3 Barn och ungdomar.....	22
4 Lokal, regional och nationell förankring	25
5 Civilsamhällets betydelse för politiskt deltagande och arbetsmarknaden	28
6 Samverkan mellan civilsamhälle och offentlig sektor.....	31
6.1 Föreningars förmåga att ta del av stöd	34
6.2 Relationer med politiker.....	36

6.3	Relationer med tjänstemän	38
7	I jämförelse med andra områden	41
8	Tendenser och trender i samverkan mellan föreningslivet och offentlig sektor	44
9	Diskussion	50
10	Vidare forskningsuppslag	52
11	Referenser	53

1 Inledning

Att relationen mellan staten och civilsamhället präglas av ömsesidigt förtroende är centralt för en demokrati. Civilsamhället spelar en viktig roll för förtroendet för demokratin och dess förankring i lokalsamhället. I samhällsvetenskaplig forskning betonas ofta föreningslivets betydelse för människors politiska deltagande och inflytande. Föreningar och sociala nätverk anses väsentliga för att skapa socialt kapital som i sin tur kan förklara varför demokratiska institutioner fungerar bättre i vissa samhällen och på vissa platser än andra.¹ Civilsamhällets organisering, betydelse och förhållande till staten har skiftat över tid. De brokiga och föränderliga uttrycken av civilsamhällets organisering gör det till en svårfångad företeelse som förtjänar en fördjupad studie. I detta kapitel kommer det lokala föreningslivets betydelse för demokratiska uttryck i dess närområde belysas. Vi kommer även beskriva hur samspelet och samverkan mellan det lokala civilsamhället och den offentliga sektorn fungerar för att stärka dessa föreningar. Föreningslivet präglas av den specifika kontext de verkar i och får därmed olika karaktär beroende på varifrån de agerar. Kapitlet baseras på en studie som genomfördes år 2014 i fyra bostadsområden i Malmö (Holma och Kroksbäck) och Helsingborg (Dalhem och Drottninghög) med finansiering från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

Tyngdpunkten i kapitlet ligger på att återge röster och erfarenheter från det lokala föreningslivet för att utifrån ett lokalt perspektiv belysa relationen till offentlig sektor. Inledningsvis placeras studiens genomförande i en historisk kontext. I kapitlet lägger vi även vikt vid civilsamhällets rumsliga position, det vill säga

¹ Putnam, 1993, 2000.

betydelsen av varifrån civilsamhället agerar för hur deras frågor bemöts. Aspekter som klass, kön, etnicitet och ålder berörs i relation till det rumsliga perspektivet. Socialt och ekonomiskt utsatta områden brukar präglas av lågt valdeltagande. I många politiska satsningar, främst i storstädernas ytterkantsområden, betonas vikten av ökat valdeltagande och de boendes delaktighet i det lokala samhället uppmuntras som ett sätt att stärka områdena socialt. Länken mellan valdeltagande och områdesutveckling är dock inte helt självklar. Det har inte heller visat sig finnas något direkt samband mellan föreningsdeltagande och valdeltagande på kommunal nivå.² Föreningslivet präglas främst av gemenskaper som kan beskrivas som praktiska och vardagliga och som kan bistå medlemmarna med olika former av service och kompensera där den offentliga servicen brister.³ De flesta föreningar är frivilliga organiseringsformer med syfte att vara till nytta för medlemmarna. Många föreningar är främst en frivillig institutionalisering för att i någon omfattning gemensamt bidra till medlemmarnas nytta.⁴

1.1 Folkrörelser, föreningsliv och civilsamhälle

De första folkrörelserna bildades under senare delen av 1800-talet som frivilliga demokratiska organisationer kring en politisk, religiös eller social idé.⁵ Betydande sammanslutningar som arbetarrörelsen, nykterhetsrörelsen och frikyrkorörelsen växte fram i takt med samhällets omvandling från jordbrukssamhälle till industrisamhälle och kom att spela en viktig roll för Sveriges demokratisering och framväxten av välfärdsstaten. Många av folkrörelserna var i praktiken ideologiskt eller organisatoriskt knutna till Socialdemokraterna.⁶ Folkrörelserna och statens nära relation gjorde att Sverige tidigt kom att förknippas med en demokratisk korporativ samhällsmodell. Den korporativa forskningen har beskrivit denna relation som en maktutbytesprocess där organisationerna genom förhandlingar och

² Lundåsen, 2004.

³ Kings, 2011.

⁴ Bengtsson, 2004.

⁵ Lundberg, 2011; Harding 2012.

⁶ Johansson, 1954; Lundberg, 2011.

kompromisser erbjöds inflytande i politiken medan staten erhö­ll kunskap och information, disciplinerade medlemmar, legitimitet och politisk stabilitet. Den korporativa modellen har kritiserats för att i vissa situationer gynna särintresse på bekostnad av allmän­intresset och för att ha ett beslutsfattande som inte var transparent och ansågs därför ha demokratiska brister.⁷ Från början av 1990-talet drog sig organisationerna ur som representanter i flera statliga styrelser och myndigheter och det mest typiska kännetecknet för den korporativa strukturen försvann.⁸ Idag anses korporatismen ha minskat i Sverige och det rådande politiska systemet uppfattas som mer pluralistiskt än före 1990-talet.⁹

Introduktionen av civilsamhället som centralt begrepp inom samhällsvetenskaplig forskning och i den politiska retoriken bidrog med nya perspektiv på relationen mellan det civila och offentliga samhället där organisationerna inte längre var ”en del av” eller en nära samarbetspart till staten.¹⁰ Den borgerliga regeringen (1991–1994) gjorde begreppet till ett viktigt inslag i sin politik och den statsfinansiella krisen och omstruktureringen av välfärdsstaten öppnade upp för nya perspektiv på välfärdssamhället. Eftersom det civila samhället definierades gentemot staten kunde liberala och konservativa använda begreppet för att mobilisera mot (den socialdemokratiska) välfärdsstaten och dess folkrörelser.¹¹ I propositionen En politik för det civila samhället från 2009 slog dåvarande regering fast följande definition som pekar på en autonom relation till staten och marknaden: ”Begreppet det civila samhället används i betydelsen av en arena, skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet där människor, grupper och organisationer agerar tillsammans för gemensamma intressen. Inom det civila samhället verkar bland annat ideella föreningar, stiftelser och registrerade trossamfund, men även nätverk, tillfälliga sammanslutningar och andra aktörer ”.¹² Även om den offentliga politiken därmed vägleds av en fastslagen definition diskuteras begreppets betydelse fortfarande inom såväl forskning som i

⁷ Öberg, 1994; SOU 1985:40; Wijkström & Lundström, 2002.

⁸ Rothstein & Bergström, 1999.

⁹ Öberg et al, 2011.

¹⁰ Lundberg, 2011.

¹¹ Trägårdh, 1999.

¹² Prop. 2009/10:55.

samhällsdebatten. Till skillnad från folkrörelserna och den korporativa samhällsmodellen som fokuserar på de stora, etablerade och resursstarka organisationer som varit "en del av" eller en samarbetspart till staten, erbjuder begreppet civilsamhälle en teoretisk grund för att studera hela den mångfald av formella och informella nätverk, sammanslutningar och organisationer som utgör det svenska organisationslivet.¹³ Kritikerna menar dock att då begreppet försöker omfatta mer eller mindre alla organisationer som befinner sig mellan offentliga institutioner och näringslivets aktörer riskerar det att bli mångtydigt och urholkat. Vidare menar kritiker att begreppet civila samhället utgör ett förtäckt nyliberalt angrepp på den svenska välfärdsstaten.¹⁴ Sedan introduktionen under 1990-talet har begreppet civilsamhället blivit alltmer avpolitiserat i Sverige, även om ideologiska skillnader i hur man anser att relationen mellan stat och civilsamhälle bör se ut kvarstår.

I denna studie har vi valt att utgå från en bred tolkning av begreppet civilsamhälle som tar sin utgångspunkt i medborgares lokala engagemang. Civilsamhället i de bostadsområdena som har undersökts i denna studie är mångskiftande och verksamheterna omfattar etniska-, kultur-, idrotts-, intresse- och hyresgäsföreningar, religiösa samfund och studieförbund. I alla områden finns både nya och gamla föreningar med mellan 10 och 400 medlemmar och de engagerar såväl unga som äldre. En del föreningar och engagerade personer har varit aktiva sedan områdena byggdes på 1960-talet. De flesta sammanslutningar är registrerade föreningar och förväntningen om att identifiera viktiga informella nätverk infriades inte i studien. Om dessa finns är de troligen av sådan karaktär och verksamhet att de inte vill bli identifierade. Emellertid finns en del nätverk som har karaktären av en förening utan att vara registrerad. Bouleklubben i Helsingborg har till exempel utsett en ordförande, sekreterare och kassör men inte sett behov av att registrera sig som förening eftersom man inte behöver stöd av kommunen eller andra externa parter. Nattvandrarerna på Drottninghög och Dalhem i Helsingborg har inte lyckats få medlemmar att ställa upp i en styrelse och eftersom samarbetet med den nationella nattvandrarorganisationen och

¹³ Lundberg, 2011.

¹⁴ Trägårdh, 1999.

kommunen fungerar bra i nuvarande organisationsform har gruppen inte registrerat sig som förening. Formerna för organisering anpassas efter verksamhet och förutsättningar. I det följande beskrivs resultaten från den närstudie som genomfördes i Malmö och Helsingborg, men som troligen har stor giltighet även för andra bostadsområden i Sverige med utsatta livsvillkor.

2 Föreningslivets förutsättningar i fyra bostadsområden

Syftet med studien som presenteras här har varit att med fokus på bostadsområden med utsatta livsvillkor analysera civilsamhällets roll och betydelse för områdets utveckling; analysera förutsättningar, hinder och strategier för samspel, dialog och kommunikation mellan civilsamhällets och det offentliga samhällets aktörer; samt genom samproduktion utveckla förslag på samverkansstrategier för att stärka områdesutveckling och ungdomars livssituation. I de fyra bostadsområdena i Malmö och Helsingborg har totalt 48 semistrukturerade intervjuer genomförts med föreningsaktiva och kommunala tjänstemän i eller med koppling till civilsamhället. Med hjälp av listor från kommunerna och fastighetsägare samt sökningar på internet inventerades de fyra områdena på föreningar och civilsamhälleliga aktörer. Totalt identifierades då 70 aktörer i Holma och Kroksbäck och 39 aktörer på Dalhem och Drottninghög med kopplingar till det lokala civilsamhället. Då informationen om föreningarna till en början var knapphändig var det svårt att göra ett urval baserat på den. Istället användes ett så kallat snöbollsurval eller målinriktat urval där de första föreningarna som kontaktades var sådana som hade kända samarbeten med den offentliga sektorn, oftast på inrådan av lokala kommunala tjänstemän. I andra hand kontaktades verksamheter som andra respondenter refererade till och som i samband med intervjuerna föreföll vara betydelsefulla för området och aktörerna i det.

De sedan tidigare etablerade forskningscirklarna i Helsingborg och Malmö med deltagare från områdesprogram, skola, individ- och familjeomsorg, polis, räddningstjänst, fritidsverksamhet och fastighetsägare har kunnat användas för att inventera civilsamhället

och utveckla kunskap kring samverkan och dialog- och kommunikationsformer mellan civilsamhälle och offentlig verksamhet samt faktorer som påverkar områdesutveckling och ungdomars levnadsvillkor. Vid mötena har detaljerade protokoll förts.¹⁵ Styrgruppen för forskningsprojektet har därtill varit till stor hjälp och stöd i kontakt med föreningar och analys av händelser och verksamheter. I styrgruppen har representanter från Malmö stad, Helsingborgs stad och Rädda barnen deltagit.¹⁶

Då intervjuer och analys av de civilsamhälleliga och kommunala verksamheterna genomförts bjöds ett flertal av respondenterna, såväl civilsamhälleliga aktörer som kommunala tjänstemän, in till ett gemensamt möte i Helsingborg respektive Malmö. På dessa möten diskuterades möjliga utvecklingsmöjligheter eller lösningar på problem som identifierats under intervjuerna. Genom gemensam dialog samproducerade deltagarna lösningsförslag för olika processer och situationer vilket resulterade i ett antal förslag till samverkansstrategier för utökad samverkan, dialog och kommunikation.

De fyra bostadsområden i Malmö, respektive Helsingborg ligger angränsande till varandra och har skiftande karaktär av bebyggelse med en stor del hyreshus men också småhus och bostadsrättsföreningar. En stor del av fastigheterna byggdes under miljonprogrammet och ägs idag av de kommunala fastighetsbolagen MKB Fastighets AB (MKB) och AB Helsingborgshem. De fyra områdena bebos av mellan 3 000 och 5 000 invånare vardera och kännetecknas alla av liknande socio-ekonomiska förutsättningar med hög arbetslöshet, låg utbildningsnivå, ung befolkning. Områdena har också högre andel boende med utländsk bakgrund än Helsingborg och Malmö som helhet.

Helsingborg har till skillnad från Malmö inte varit föremål för områdessatsningar, så som i Holma och Kroksbäck. För ett par år sedan startade Helsingborgs stad emellertid projektet DrottningH i syfte att förtäta och lyfta Drottninghög ekonomiskt, ekologiskt och socialt. DrottningH är ett långsiktigt projekt som beräknas ta minst 20 år. En viktig del av projektet är att göra området mer

¹⁵ Läs mer om forskningscirkelarnas arbete i Ek et al, 2014.

¹⁶ Styrgruppen var förutom en hjälp med att förmedla kontakter, även medfinansierare och har kommenterat arbetet längs vägen och inför slutrapporten till MUCF.

attraktivt, både för dagens boende men också för de boende som kan tänkas flytta till Drottninghög när området förtätas. Många kommunala aktiviteter och verksamheter har därför förlagts till Drottninghög de senaste åren. Mest framträdande av verksamheterna är det lokala biblioteket som har kompletterats med den mötesplats som kallas IdéA. När Drottninghög framöver ska utvecklas och förtätas kommer de socio-rumsliga förutsättningarna att ändras vilket kan påverka det lokala civilsamhället.

Områdena dras också med en del problem vilket på olika sätt omgärdar lokalsamhällets situation. I framför allt Kroksbäck har det under senare år förekommit betydande skadegörelse, anlagda bränder, konflikter mellan ungdomar och boende respektive ungdomar och polis. Det finns tendenser till parallella maktordningar i området som påverkar de boende negativt. Även på Dalhem och Drottninghög säger boende att de periodvis upplever otrygghet i sitt bostadsområde.¹⁷ På Drottninghög har en grupp ungdomar som orsakar oordning och otrygghet i perioder förknippats med torget i centrum och detta har periodvis fragmenterat lokalsamhället.

2.1 Ekonomiska utmaningar för föreningarna

Den ibland uttryckta uppfattningen att föreningslivet är svagt i de socialt utsatta områdena får inte stöd av denna studie. De flesta föreningarna har ett naturligt tillflöde av nya medlemmar. Ett par kulturföreningar i Malmö menar att man upplevt ett visst bortfall då en konkurrerande förening startat i en annan del av staden och lockat över en del av medlemmarna. Att människor skulle vara mindre benägna att engagera sig märks endast i ett fåtal föreningar, bland annat hyresgästföreningarna. I dessa föreningar talar man om att föreningen minskar efter hand som medlemmarna dör bort och det är svårt att få folk att ställa upp i styrelsen. En ordförande sedan många år berättar:

Det står inte folk i kö direkt. [...]Jag brukar säga att vi kan diskutera att ha någon annan [som ordförande]. Ibland har folk till och med skickat brev till mig där det står "hoppas du ställer upp ett år till". [...]

¹⁷ Gerell & Hallin, 2014, Grahn, 2014.

Jag tror att mycket dör med den generation jag tillhör. (Intervju Hyresgästförening 2014-05-26)

Försök att rekrytera nya medlemmar misslyckas då yngre och nya medlemmar stöter på motstånd att genomföra förändringar och förnyelser. Även kulturkrockar mellan svenskfödda och utlandsfödda har hindrat rekrytering av nya medlemmar. I områdena har engagemang för boendefrågor delvis tagit sig nya uttryck genom åren i form av odling och självförvaltning.

Det finns dock en koppling mellan medlemstal och föreningarnas ekonomiska situation. De olika föreningarna och sammanslutningarna i bostadsområdena visar skiftande ekonomiska förutsättningar. Det finns sammanslutningar med minimal ekonomi vilket kan bero på att de inte aktivt söker pengar eller begär medlemsavgifter.

När budgeten redovisades på årsmötet visade det sig att vi har 300 kr kvar som ska räcka till hela året. (Intervju Intresseförening 2014-04-08)

Inom en del föreningar täcker medlemmarna de kostnader som uppstår efterhand, till exempel i samband med en fest, resa eller ett inköp. Vanligast är ändå att föreningarna söker hjälp med finansiering, bland annat via kommunens olika bidrag. En årlig medlemsavgift och att organisera sin verksamhet som studiecirkel är ett annat sätt att få in medel även om detta brukar resultera i mindre summor.

Vi får lite bidrag från Studieförbundet var tredje månad. Men det är så lite, du kan inte göra någonting för de pengarna. Vi tar ingen medlemsavgift [för barnen] nu men nästa år blir det nog 20 kr. Jag vill inte sätta alltför höga avgifter, de har inte råd. (Intervju Etnisk kvinnoförening 2014-05-12).

Behovet av mer pengar är påtagligt i föreningarna, man pratar mycket om vad man mer skulle kunna göra om man hade mer resurser. Att medlemmar bidrar till föreningen genom att ta med hemmagjord fika, begagnade möbler, pennor och papper och annat material är vanligt för att få ihop verksamheten.

Vi har inga kitor, målarfärg, papper, vi har ingenting. Det vi har det har jag köpt själv för mina egna pengar. Och i längden, jag kan inte köpa för mina egna pengar. (Intervju Etnisk kvinnoförening 2014-05-12)

För att få en mer omfattande finansiering är det vanligt att söka medel för enskilda projekt. Att skriva projektansökningar är dock tidskrävande och därför görs det främst av föreningar med redan stora resurser. Detta är ofta föreningar med en nationell förankring och anställd personal så som studieförbund, Rädda barnen och Svenska kyrkan.

Den begränsade ekonomiska situationen är ofta förknippad med frustration över att den verksamhet man har inte värderas. Många föreningar upplever att man ”sparar pengar till samhället” (Intervju Intresseförening 2014-03-12) men att ersättningen inte motsvarar den insats man gör. En förening har bett om bidrag att anställa någon som håller ordning på ungdomarna i lokalen eftersom ”det hänger dubbelt så många unga i föreningens lokaler jämfört med fritidsgården runt hörnet” (Minnesanteckningar Intervju Etnisk förening 2014-03-14). Då man nekats är tolkningen att kommunens egen verksamhet prioriteras och att man bättre måste synliggöra vilken betydelse den egna verksamheten har i jämförelse. En annan föreningsaktiv menar att föreningarnas arbete är mer kostnadseffektivt än den offentliga sektorn har möjlighet att vara då den bygger på relationer och förtroende:

En kille i fängelse kostar 1 miljon i år. Ge mig en miljon och jag lovar dig, det blir inget stök i hela Holma. (Intervju Kulturförening 2014-05-15)

Föreningsverksamheten kan ur ett samhällsekonomiskt perspektiv utgöra en resurs, samtidigt som föreningarna själva kämpar med den dagliga ekonomin och önskar ersättning för den tid och engagemang arbetet tar.

2.2 Lokaler är en förutsättning för verksamheterna

Brist på lokaler är ett av de hinder för att bedriva verksamhet som vid sidan av ekonomin oftast nämns av föreningarna. Om man inte har någonstans att samlas är det svårt att hålla föreningen aktiv.

[Vi skulle vilja ha] rum till barn att undervisa i, en stor sal till fest och olika kulturaktiviteter. Vi har många kulturaktiviteter men det går inte eftersom vi inte har lokal. Och [Folkets hus] lokal är mycket dyr. [...] 3 000 kr plus deposition för en vanlig kväll, var ska pengarna komma ifrån? Om jag hade en lokal skulle jag ordna en fest varje månad. Alla

människor här vill ha fest för att byta miljö och inte bara sitta hemma. Det finns musik och sångare men det finns ingen lokal. (Intervju Etnisk förening 2014-05-22)

Fastighetsägarna har nya krav att följa när det kommer till ventilation, utrymningsvägar och handikappanpassning för samlingsutrymmen och flera av de lokaler som tidigare använts av föreningar lever inte upp till de nya kraven. Det skulle innebära en stor investering att anpassa lokalerna, en kostnad föreningarna inte är kapabla att betala. Kommunerna är medvetna om problemet och försöker inventera möjliga lokaler och hitta lösningar för föreningarnas verksamheter. På Kroksbäck och Holma har en del föreningar fått möjlighet att låna skolans lokaler på kvällar och helger. Även stadsdelsområdets fritidslokaler sammanvänds av flera verksamheter. I samtal med respondenterna blir det klart att förutsättningarna för föreningarna när det kommer till lokaler ser olika ut. En del betalar hyra för sin lokal och andra inte. Vissa föreningar har haft egen lokal länge och lokalen är en viktig del av föreningens identitet.

Jag kan inte tänka mig föreningen utan den lokalen, faktiskt. (Etnisk förening 2014-03-03)

Lokalen ger förutsättningar för verksamheten i den mening att finns det ett kök kan man laga mat tillsammans, ha matlagningskurser och erbjuda barnen fika efter skolan. I föreningar där man vill dansa och leka krävs ett större öppet utrymme och en del kvinnoföreningar vill ha avskildhet så medlemmarna kan ta av sig slöjan när de träffas.

Lokalbristen är inte lika påtaglig på Dalhem och Drottninghög, som den är i Malmö. På Drottninghög driver kommunen mötesplatsen IdéA där det hålls öppen verksamhet och kurser för vuxna och barn i form av läxhjälp, kurser i hantverk och hälsa, stickcafé, föreläsningar med mera. IdéA har blivit ett nav för civilsamhället på Drottninghög och föreningarnas verksamhet och studiecirkel blandas med den kommunalt arrangerade verksamheten i IdéA:s terminsprogram. Här finns även ett bibliotek. En tjänsteman berättar hur det kan gå till:

Varje förening vill fungera självständigt men samtidigt så ser man en koppling till IdéA. IdéA skapar ju möjligheter där föreningarna kan verka. Ska vi sätta igång någonting som har med Balkankultur att göra,

då gör vi inte det bara för att vi kan göra det utan då tittar vi på vad är det för Balkanföreningar som finns i området. Och då bjuder vi in dem och lägger fram idén, så kan de ta hand om det. Sen kan de ju använda våra lokaler när de behöver använda våra lokaler. Vi ger den möjligheten. (Intervju Kommunal tjänsteman 2014-03-28)

Genom kommunens insats bidrar de till det lokala nätverkanget, samtidigt som de får viss överblick, insyn och en nära relation till föreningarna i området.

På Dalhem finns mötesplatsen Kulturpunkten som drivs av Helsingborgshem. Här finns inget bibliotek och Kulturpunkten utgör inte en lika aktiv mötesplats som IdéA men på samma sätt som på IdéA blandas kommunal verksamhet med föreningslivets aktiviteter. Förutom de offentliga mötesplatserna har Hyresgästföreningarna lokaler de kan hyra ut mot en symbolisk avgift. Andra verksamheter som bouleklubben, odlingslådorna och nattvandrarerna har sin verksamhet till stor del utomhus. Vissa av studieförbunden menar dock att lokaler är en utmaning även i Helsingborg och att fler lokaler hade kunnat innebära fler föreningar.

En stor del av min arbetstid går åt till att hitta lämpliga lokaler. [...]Det är inte bara att hitta lokalen, det är hela förklaringsmodellen. ”Varför ska ni ha det och vi har ju lediga platser?” Det ska till en förståelse, en förklaring. Det känns som den tuffaste utmaningen, lokalbiten. (Intervju Studieförbund 2014-04-09)

Det är ganska svårt att få lokal, det är det som har hindrat folk [att starta förening]. Man vill inte ha en lägenhet. (Intervju Studieförbund 2014-04-11)

En försvårande omständighet i sammanhanget är att nya föreningar inte kan få hyresbidrag de första 6 månaderna i Malmö respektive det första året i Helsingborg. Lokalfrågan utgör vid sidan om föreningarnas ekonomiska svårigheter den största utmaningen för föreningarna och där de ger uttryck för stort behov av stöd från kommun och i viss mån även av fastighetsägare.

3 Civsamlhäillets betydelse för lokalsamhället

Vilken roll fyller då de lokala föreningarna i de fyra bostadsområdena? Dels fyller de funktioner för sina medlemmar, dels fyller de funktioner för bostadsområdet där de befinner sig. Flera av de äldre kulturföreningarna hade tidigare en stark koppling till hemlandet och ordnade kurser i hemspråks- och koranundervisning i förhoppning att man en dag skulle åka tillbaka till sitt hemland. Dessa kurser förekommer än idag men inte i lika stor utsträckning.

Folket som kom i början hade en förhoppning om att åka tillbaka till sitt hemland. [Målet med föreningen då] var mer att hålla ihop med varandra, och sedan någon dag åka tillbaka. Det målet kanske har ändrats i och med att vi nu vet att vi är här och vi kommer fortsätta vara här flera generationer till. På det sättet är föreningen idag mer en bro mellan hemlandet och medlemmarna än det var tidigare. (Intervju Etnisk förening 2014-03-03)

Idag fyller föreningarna ett spektrum av funktioner från gemenskap och sammanhållning till att skapa arbetstillfällen och främja deltagande i val.

3.1 Gemenskap och samhörighet

Gemenskapen som föreningen erbjuder är en av de viktigaste anledningarna till att man samlas. Oavsett om man organiserar sig utifrån funktionsnedsättning, att man gillar en viss sport eller att man kommer från samma land är gemenskapen i gruppen grundläggande för att man deltar i föreningen och övrigt engagemang blir avhängig den. En föreningsaktiv berättar:

För det första gemenskapen. Vi har möte men efter mötet kan vi sitta tre timmar och bara umgås.[...]Alla kan ju bilda förening men det är det här att man känner gemenskapen, att jag får stöd från medlemmarna oavsett vilket steg jag vill ta inom föreningen. (Intervju Etnisk förening 2014-05-09)

Föreningen blir en plats där man kan känna samhörighet, särskilt för personer som inte har så många andra sociala sammanhang.

A: Det är viktigt att vi träffas och höra ”hur mår du, hur var dagen, vad gjorde du igår, har du hittat någon du ska gifta dig med?” [skratt] Alltså umgås, inte alla har många att umgås med. [...]

B: Jag har ingen [egen familj] här i Helsingborg, jag är själv, jag menar privat. Då har jag min andramamma [här i föreningen] som jag kan prata med och få hjälp och tips från henne. Och de andra också som jag kan prata med och be om hjälp. (Intervju Kulturförening 2014-05-08).

Sammanhållningen är viktig dels för individen men också för att skapa en känsla av gemenskap i bostadsområdet. På frågan om det huvudsakliga målet med studiecirkel svarar en representant från ett studieförbund så här:

Att människorna helt enkelt ska få hitta på saker som de vill hålla på med, att de ska kunna utvecklas. Sedan är det även gemenskapen i området, att det blir bättre och trevligare när man umgås i de formerna. Man träffar grannen på samma cirkel så blir det automatisk att man pratar där, så blir man vänner. Och sedan kan det utökas efter hand. Så den sociala biten är jätteviktig, trivseln. (Intervju Studieförbund 2014-03-25)

Att engagera sig i en förening kan vara ett sätt att umgås med människor med liknande erfarenheter och intressen. Samtidigt kan deltagandet manifesteras en distans till de utanför gruppen. Vem man distanserar sig från kan bero på föreningens platsbundenhet och upptagningsområde, vilka resurser man konkurrerar om med andra föreningar och med vilka aktörer föreningen sedan tidigare har samarbetat.

Uppdelningen kan vara både uttalad och bero på omedvetna uteslutande mekanismer. Uppdelningen mellan könen är till exempel mer uttalad där det finns fotbollslag för killar, eftermiddagsaktiviteter för tjejer etc. Kvinnor organiserar sig ofta i specifika kvinnoföreningar utifrån etnisk tillhörighet. Män kan

organisera sig i kulturföreningar som inte uttalat utesluter kvinnor men där kvinnor i praktiken deltar på männens villkor. De får till exempel låna lokalen vid speciella tillfällen som Internationella kvinnodagen eller är hänvisade till ett mindre rum i lokalen.

Kvinnorna har vissa tillfällen, till exempel kvinnodagen eller när något särskilt händer, det är fest eller liknande. Då är det bara att säga till att man vill ha lokalen det datumet så kommer ingen dit, då kan de vara där. (Etnisk förening 2014-03-03)

Många etniska föreningar är öppna för alla oavsett etnicitet eller nationell bakgrund men lockar naturligt mest folk med den egna gruppen som man organiseras kring, så som afghanska, albanska eller somaliska kulturföreningen. Genom intervjuerna framträder också en uppdelning mellan svenskfödda och utlandsfödda. Bland annat berättas att vissa lokala föreningar har svårt att behålla medlemmar med annat ursprung än svenskt på grund av exkluderande och fördomsfulla attityder. Inom Svenska kyrkans ungdomsverksamhet har man arbetat aktivt med dessa frågor. När man märkte av fördomar mot muslimer bland de unga i verksamheten valde man att samarbeta med en palestinsk dansgrupp vilket ledde till ett lyckat möte.

Redan några veckor efter det mötet så märkte man en förändring bland ungdomarna. Muslimskaämten avtog, arabskaämten avtog avsevärt. Och skämt är något som används när man inte gillar något, det märker vi. (Intervju Svenska kyrkan 2013-02-14)

Det finns många exempel i studien där olika aktörer medvetet arbetar för att stärka de överbryggande relationerna genom gemensamma aktiviteter med grupper med annan religions-tillhörighet, kulturell bakgrund, ålder etc. Detta görs främst av föreningar och andra aktörer som har ett mer övergripande syfte och i någon mening arbetar för att skapa ett bättre samhälle. Genom IdéA har till exempel ett projekt med odlingslådor växt fram och fått en viktig roll för sammanhållningen inom Drottninghög och Dalhem. Odlingslådorna finns mitt i bostadsområdet och olika verksamheter och föreningar ansvarar för en egen låda samtidigt som det är fritt för allmänheten att hjälpa till med odlingen och vid skörd. Odlingslådorna har lockat boende i olika åldrar och med varierande bakgrund, både föreningsaktiva och

andra, och projektet har bidragit till nya möten mellan boende, utbyte av recept och spontana grillkvällar.

3.2 Aktiviteter som meningsskapande och vägledande

Föreningarna erbjuder sina medlemmar meningsfulla aktiviteter, inte minst för de som är gamla, ensamma, arbetslösa, sjukskrivna eller av andra anledningar saknar ett sammanhang. En sjukskriven kvinna berättar:

Jag ville jobba, jag ville inte stanna hemma. Så jag började komma [till föreningen] varje dag, om jag stannat hemma skulle jag blivit deprimerad. Jag kommer hit, vi snackar, vi dricker kaffe, te... Om jag skulle stannat hemma skulle jag bli galen. (Intervju Etnisk kvinnoförening 2014-05-19)

En del föreningsaktiva beskriver sin verksamhet som en alternativ sysselsättning till destruktiva aktiviteter. De är medvetna om de problem som finns i området och risken för barn och unga att dras in i kriminalitet och drogförsäljning. Genom att erbjuda en alternativ aktivitet är förhoppningen att barn och unga i riskzonen ska hamna i bättre sammanhang.

I och med att det är ett utsatt, omtalat område där det är mycket droger och mycket kriminalitet, men förhåller de sig till fotbollen så kanske det kan få dem att komma väck från den världen helt enkelt. (Intervju Idrottsförening 2014-05-06)

Medvetenheten om att området är stigmatiserat gör föreningarna extra medvetna om att ungdomar måste ges andra förebilder, och där spelar civilsamhället en viktig roll. En del föreningar menar att de aktivt förmedlar normer, upprätthåller en social ordning och utöva en social kontroll inom gruppen. En respondent berättar:

Vi finns mitt i Kroksbäck. Skulle någon [av våra ungdomar] göra något dumt så är det folk som ser dem direkt, pappas kompisar eller någon som sitter där. Och då kommer den informationen ut direkt till föräldrarna. Ingen ungdom vågar ens hänga där på gatan. Så de är tvungna att komma in till föreningen istället och hänga där, även om det kanske inte är kul i början. Men efter ett tag börjar man vänja sig och så hamnar man i bra spår. (Intervju Etnisk förening 2014-03-03)

Genom att hjälpas åt att ha koll på varandras barn kan man upprätthålla en social ordning bland föreningsmedlemmarna och i närområdet. Istället för att hänga på gatan deltar ungdomarna i föreningen och får där ett socialt sammanhang genom vilket det förmedlas normer. I detta sammanhang menade den föreningsaktiva att de normer som förmedlades, och som gör att man hamnar ”i bra spår”, är uppfattningen att man ska plugga hårt för att få ett bra jobb. I förlängningen kan sammanhållningen leda till ett gruppträck och förväntningar om de val man gör.

Det som är positivt med att alla känner alla i föreningen är att man börjar konkurrera mot varandra på ett positivt sätt, alltså en positiv tävling. I vem som kan få bäst utbildning, vem som kan få bäst liv, vem som kan tjäna mest pengar. Istället för att göra något kriminellt. Hon blev tandläkare, då ska jag bli hjärnkirurg. (Intervju Etnisk förening 2014-03-03)

Så här uttalade normer eller utövande av kontroll är det inte alla föreningar som ger uttryck för. För de flesta föreningar handlar det snarare om att hantera vardagsbekymmer som hur man betar sig mot varandra i området. En föreningsaktiv förmedlar till sina vänner inom föreningen att man borde interagera mer med ungdomarna i området.

Man ska inte vara rädd, inte undvika dem, träffar man en eller två på gården kan man säga hej. Hälsar inte han så hälsar jag, då hälsar han nästa gång. (Intervju Kulturförening 2014-05-08)

På så vis förmedlar hon normen att man bör hälsa på varandra i området. Flera andra föreningsaktiva berättar om hur de betar sig mot sina grannar i form av att småprata med grannen, hjälpa till att bära matkassar och tvättkorgar eller visa hur man sopsorterar.

Många av kulturföreningarna fungerar på liknande sätt som vägledare in i det svenska samhället och erbjuder stöd och hjälp att avkoda kulturella skillnader.

De har lättare att anpassa sig in i samhället med hjälp av de som redan är här. [...] De flesta kommer bara ut i skolorna och läser sin SFI och så är det färdigt med det. Men det är mycket mer än att bara lära sig språket som man måste kunna förstå. Hur själva samhället fungerar, från det enkla som att gå till affären, det kan vara en enkelt grej som man gör dagligen som man inte tänker på. Gå till apoteket och få rätt medicin. Man får brev från läkaren och ska göra en hälsoundersökning. Sådant kan skapa konflikt. (Intervju Etnisk förening 2014-05-09)

Även andra föreningar försöker underlätta integrationen för nyanlända. Till exempel anordnar Individuell människohjälp cykelskola för kvinnor i Malmö vilket underlättar för att få jobb inom bland annat Hemtjänsten. Cykelskolan är emellertid i andra delar av staden men information om kurserna förmedlas via bland annat Infocenter i Holma. Ett studieförbund upplevde ett annat bekymmer som man försökte lösa:

Det uppstod ett bekymmer när kvinnorna skulle gå på SFI och männen gärna följde med. De var osäkra på vad det var på gång och så stod man utanför vid staketet vid de här lektionssalarna. Och då hade jag tillsammans med en muslimsk man en mansgrupp så att vi i alla fall samlade ihop dem och satte oss i samma byggnad. Och då kände man sig lite lugnare. (Intervju Studieförbund 2014-04-09)

På andra sätt bidrar flera föreningar till att förbättra utemiljön och tryggheten i närområdet. Hyresgästföreningarna går genom boinflytandeavtal tillsammans med fastighetsägaren regelbundet igenom utemiljön och ser över buskage och belysning för att skapa ett tryggt och trivsamt område. Självförvaltarna fyller samma funktion i Holma och Kroksbäck men är begränsat till ett fåtal fastigheter. Utemiljön kan därför vara väl omhändertaget i vissa delar av området och eftersatt på andra intilliggande platser. Odlingsslådorna på Drottninghög är centralt placerade i området och bidrar också till närområdets utformning och att fler människor rör sig i detta område under odling- och skördesäsong. Nattvandrarerna på Drottninghög och Dalhem arbetar också för att stärka tryggheten i bostadsområdet genom att synas ute på kvällar och att ”störa” verksamhet som i annat fall bidrar till otrygghet.

3.3 Barn och ungdomar

Inom områdena i studien finns ett fåtal föreningar som har verksamhet riktad specifikt till barn och unga, men barn och ungdomars relation till föreningslivet påverkas av att de oftast är deltagare i aktiviteter som anordnas av vuxna. På Drottninghög har Svenska kyrkan barn- och ungdomsverksamhet. De når dock främst barn och unga från andra delar av Helsingborg. Även en nystartad fotbollsförening på Drottninghög och en nystartad mötesplats på Dalhem vänder sig till ungdomar som främsta

målgrupp. Rädda barnen driver sedan några år projektet ”Do It” i Holma och Kroksbäck där två Engagemangsguider guidar och uppmuntrar barn att delta i föreningar i syfte att ge dem en meningsfull och långsiktig fritidssysselsättning. Rädda barnens Engagemangsguider arbetar till stor del gentemot föreningar med barn- och ungdomsverksamhet i andra delar av Malmö för att uppmuntra barn att röra sig utanför sitt bostadsområde och få andra vuxna förebilder.

Man ska inte göra allt i Holma och Kroksbäck, det blir fel. Det har också varit en grej att kommunen har försökt göra allting i området, för barnen i området, att det ska vara lokalt. Men barn och unga går inte utanför området, de föds där och stannar tills de är vuxna och det är inte bra. (Intervju Rädda barnen 2014-02-19)

En av Engagemangsguiderna menar att intresset för att delta i föreningar är lika stort om man jämför pojkar och flickor men att det kan vara viss skillnad i vilka aktiviteter de engagerar sig i. Många föreningar kan ange i siffror hur många flickor respektive pojkar de når med sin verksamhet men någon kvalitativ uppfattning om deltagande, inkludering eller utestängande mekanismer är ovanligt. Endast en respondent talar om ett medvetet arbete för att lyfta fram kvinnor och ungdomar i föreningen.

[I början var det] bara föräldrarna som var aktiva och så men nu tycker de att vi har gjort vårt. Det får vara ungdomarna och kvinnorna som ska komma fram. [...] Man har hela tiden lyft fram barn och ungdomarna, att de är aktiva och får vara med och bestämma. [...] Vi ser till att det alltid finns en kvinna och en ungdom med. Det är mycket att oftast är det ju bara männen som är med. Vi försöker lyfta, hela hela tiden, hela hela tiden. (Intervju Etnisk förening 2014-05-09)

I andra fall är barnen en del av föreningens återkommande verksamhet. I många av kvinnoföreningarna deltar barnen tillsammans med sina mammor och barnens närvaro blir en naturlig del av verksamheten. En mamma berättar:

Jag kan inte komma själv och lämna min dotter hemma, hon är 7 år. Så jag kommer med min dotter hit, hon ritar och leker. (Intervju Etnisk kvinnoförening 2014-05-19)

En av de äldre kvinnoföreningarna på Kroksbäck har de senaste åren satsat på barnverksamhet och erbjuder flickor att vara i lokalen efter skoltid och på helgerna. Intresset har varit större än väntat

och numera har man delat in flickorna i grupper efter ålder eftersom alla inte får plats i lokalen samtidigt. Läxhjälp är också en vanlig aktivitet för barn och unga som organiseras inom olika föreningar. Dessa verksamheter är till för att stärka barnen och ungdomarnas förutsättningar i skolan vilket ses som avgörande för framgång i livet. Andra kulturföreningar arbetar med förebilder och bjuder in framgångsrika personer att hålla föreläsningar som ett sätt att inspirera barn och ungdomar i föreningen.

Konferensen vi ska ha i augusti, internationell kulturdag kallar vi det. Syftet är att presentera kultur för varandra, förebilder. Vi har fyra gäster från olika länder. [...] Vi ska bjuda politiker också. De är också förebilder och jag vill använda den här tiden eftersom det är val i september. De ska berätta vad de gjort och hur de kommit till den här nivån som politiker. Att de nu vill bli valda till riksdagen eller Malmö fullmäktige. (Intervju Kulturförening 2014-05-15)

Flera föreningar med förankring i centrala delar av Malmö vänder sig till barn och unga i Holma och Kroksbäck. Det kan vara föreningar som Rädda barnen, Röda korset och Scouterna som vill nå denna målgrupp. Vanligt är då att verksamheten organiseras i projektform där aktiviteter pågår för en grupp barn och unga under ett antal veckor. Efterfrågan på sådana aktiviteter sägs vara stor och det kan uppstå ett tomrum för barnen när olika projekt tar slut. Flera organiserade föreningar i Holma och Kroksbäcks periferi har visat intresse av att nå barn och ungdomar i områdena som sin målgrupp. Här finns utrymme att skapa förutsättningar för fler aktörer och aktiviteter i området som riktar sig till barn och unga.

4 Lokal, regional och nationell förankring

Det lokala föreningslivet har en tonvikt på mindre och områdesförankrade föreningar. Det gör att föreningar med liten koppling till den lokala nivån, till exempel fackföreningar, sällan förekommer i underlaget. Föreningar med kopplingar till människors fritid har starkare kopplingar till grannskapet och denna typ av föreningar förekommer därför oftare i materialet. Det förekommer också ett samspel mellan föreningar på lokal, regional och nationell nivå. Vissa av de lokala föreningarna är en del av en institutionaliserad riksorganisation med långa anor. Andra är nya och utvecklade ur specifika behov eller idéer som kan kopplas till den lokala platsen. Engagemanget i de lokala föreningarna är dessutom ofta personbundet i större utsträckning än i föreningar med regional eller nationell förankring. Verksamheter kan därmed läggas ner om en central person försvinner från området eller minskar sitt engagemang. I vilken utsträckning föreningen tillhör en nationell eller regional organisation påverkar föreningens resurser. Föreningar som Svenska kyrkan, Rädda barnen och Studieförbunden har i större utsträckning resurser att tillgå i form av anställd personal, lokaler och intern finansiering. Bryggan i Malmö och Antidiskrimineringsbyrån i Malmö är exempel på nyare föreningar med nationell förankring som ännu inte etablerat dessa resurser. För dessa föreningar är personalkostnaden den största utgiften och då det är svårt att få täckning för personalkostnader står föreningen inför en osäkerhet varje år gällande hur omfattande verksamheten kommer vara och om personalen kan jobba kvar.

Vi planerar ju alltid längre än ett år i taget, men det innebär att vi i princip står still i verksamheten december-januari, för då vet vi inte om vi får något bidrag. (Intervju Intresseförening 2014-05-09)

Över tid har föreningarnas ekonomiska förutsättningar varierat genom stöd från kommunen, men även genom nationella insatser. Malmö och bostadsområdena Holma och Kroksbäck har varit med om flera sociala satsningar de senaste 15 åren. Under Storstadssatsningen 1999–2003¹⁸ anställdes ett tiotal brobyggare i Holma och Kroksbäck med olika kulturella bakgrunder. Dessa sökte aktivt upp boende med stora nätverk och inflytande i områdena och initierade flertalet nya föreningar för att stärka den sociala sammanhållningen i områdena. Föreningarna fick stöd från brobyggarna med att komma igång med sin verksamhet, MKB och kommunen stöttade med lokaler och bidrag till föreningarnas verksamheter. Det fanns också ett påtagligt stöd bland politiker och tjänstemän och en känsla av att föreningarna fyllde en viktig funktion.

Hyllie var basen för alla föreningar så det var en viktig stadsdel, den hade massa föreningar och massa aktiviteter. [...] Det var den tiden det var ett storstadssatsningsprojekt, så föreningen kunde få bidrag. Utan bidrag är det svårt, i föreningslivet behöver man lite bidrag. Inte bara ekonomiskt, utan cheferna, tjänstemännen och politikerna som var aktiva, de förstod att folk ska vara aktiva i föreningslivet, kulturlivet och genom det i politiska livet. (Intervju Kulturförening 2014-05-15)

När Storstadssatsningen tog slut minskade stödet successivt. Brobyggarna blev färre eller fick andra uppdrag inom kommunen. Bidragen minskade och lokalerna blev färre. Många föreningar lades ner eller gjordes vilande i samband med detta. Det var svårt att upprätthålla verksamheten utan stöd, finansiering eller lokal och i många fall rann verksamheten ”ut i sanden”.

Tidigare hade vi massor med aktiviteter. [...] Varje lördag söndag var det studiecirkel. Varje lördag söndag hade kvinnorna sportaktiviteter eller datautbildningar. På kvällarna var de två dagar i veckan i Nydala centrum, där hade vi kurs för kvinnor från olika länder. [...] Det är ett vakuum. Nu finns ingenting. (Intervju Kulturförening 2014-05-15)

¹⁸ Storstadssatsningen var en satsning som riktade till Sveriges mest utsatta stadsdelar. Målen med storstadssatsningen var att minska segregationen, skapa förutsättningar för tillväxt och generellt förbättra livsvillkoren för de boende i storstadsregionernas socialt utsatta förorter. Tanken var att det statliga bidraget till satsningen skulle kompletteras med minst samma summa av de berörda kommunerna. Projektet inom ramen för satsningen skulle dessutom ske i samverkan mellan berörda institutioner inom folkhälsa, integration, arbetsmarknad, utbildning m.m. och det lokala föreningslivet.

I flera fall har drivande personer i en nedlagd förening gjort försök att starta en ny förening, denna gång med lite annan inriktning eller verksamhet som är mindre beroende av lokal.

Idag får några föreningar hjälp från arbetsförmedlingen genom nystartsjobb som innebär en reducerad personalkostnad för föreningen när man anställer. Inom vissa myndigheter finns också en trend att erbjuda bidrag för en längre period än ett år i taget.

Det har skett en förändring nu med ungdomsstyrelsen, man har sett att vi har varit på om personalkostnaden. Det andra ordnar vi, det kan vi ordna på annat håll med projektbidrag, vi kan söka från allmänna arvsfonden, det finns hur mycket som helst. Men personalkostnaderna kan vi inte få ihop till om vi inte får det via verksamhetsbidrag eftersom det är det som är själva verksamhetskostnaden. (Intervju Intresseförening 2014-05-09)

Föreningens syfte är kopplat till de olika skalnivåerna. I sin studie om Rinkeby och Tensta liknar forskaren Lisa Kings de lokala föreningarnas verksamheter vid ”lokala vardagsgemenskaper” som skapas utifrån lokala behov.¹⁹ Samtidigt finns på lokal nivå föreningar som agerar utöver de egna medlemmarnas behov, för områdets bästa eller en generell samhällsnytta. Många gånger har de samhällsnyttiga föreningarna en regional eller nationell förankring med en lokal närvaro. Organisationer som Rädda barnen, Diskrimineringsombudsmannen och Studieförbunden har en central organisation och avser, utifrån ett uppdrag eller övergripande ambition, att skapa bättre förutsättningar för andra än de som är medlemmar i föreningen.

De föreningar som upplever en kontinuitet får möjlighet att ackumulera resurser i form av historia, erfarenhet, kontakter, medlemmar och lokaler som man förfogat över länge. De föreningar som har blivit av med sin lokal och fått minskat ekonomiskt stöd efter avslutade nationella och kommunala satsningar får tillsammans med nya föreningar lägga mer tid och resurser på att hitta lokal och skapa kontakter för kunna driva sin verksamhet.

¹⁹ Kings, 2011.

5 Civilsamhällets betydelse för politiskt deltagande och arbetsmarknaden

Civilsamhället betraktas ur ett statligt perspektiv som centralt för att förankra politik och nå ut till medborgarna. Högt valdeltagande ses ofta som ett kvitto på aktiva medborgare och en fungerande demokrati. Socialt utsatta bostadsområden tenderar att ha ett lägre valdeltagande än andra bostadsområden. De politiska partierna är också påtagligt frånvarande i de undersökta bostadsområdena vilket påverkar förutsättningarna för den representativa demokratin. Detta betyder emellertid inte att den politiska aktiviteten bland de boende är låg men aktiviteterna kan ta sig andra uttryck än valdeltagande.²⁰ I såväl Holma som Kroksbäck finns en lokal socialdemokratisk förening registrerad. Ingen av dem har emellertid intervjuats inom ramen för den här studien då varken någon kommunal eller civilsamhällelig aktör angett att man samarbetar med dem. Enskilda personer kan ha kontakt med aktiva politiker, baserat på tidigare relationer eller att någon medlem tidigare varit aktiv lokalpolitiker.

Inför valet 2014 då Sverige stod inför både EU-val och nationellt riksdagsval gjordes dock flera insatser för att stärka valdeltagandet och i flera föreningar finns aktiva som verkar för att medlemmarna ska delta i valet.

Nu har vi pratat mycket om valet. Där är många 18-20-25-åringar som inte röstar, som bara ”nej jag skiter i att rösta, det gör ingen skillnad”. Jo, det gör mycket skillnad! Så jag har pratat mycket med dem om det

²⁰ Se även Marshall, 1950.

här att det är jätteviktigt att de ska räknas precis som alla andra i samhället. (Intervju Etnisk kvinnoförening 2014-05-12)

Medlemmar som bott länge i landet kan ha ett engagemang för att mer nyanlända medlemmar ska känna en tillhörighet och ett värde i att delta i demokratiska val.

Vi har snart vårt val i september och jag måste prata med folket så de blir aktiva, ungdomar och vuxna. De säger det påverkar inte att rösta men jag säger att det är ditt land, det är du som bestämmer. (Intervju Kulturförening 2014-05-15)

Politiker kan också använda föreningarna som plattform och bjuda in sig själva och berätta om den politik man driver inför valet. I andra fall bjuder föreningarna in politiker till debatt eller samtal med de egna medlemmarna.

Tidigare när det varit val har vi haft möten och det har kommit massor med folk. Vi har bjudit in politiker och de har fått prata med folket. (Intervju Kulturförening 2014-05-15)

I början av september 2014 bjöd en etnisk kvinnoförening i Kroksbäck in politiker från olika politiska partier som alla talade arabiska. Mötet inleddes med praktiskt information om valen från en tjänsteman med lokal förankring och den efterföljande politiska debatten och frågestunden hölls på arabiska. Publiken bestod endast av kvinnor men de deltagande politikerna var till en majoritet män.

När det gäller kopplingen till arbetsmarknaden erbjuder en del föreningar nystartsjobb eller arbetsträning för sjukskrivna medlemmar i samarbete med arbetsförmedlingen. Ofta rör det sig om enklare arbetssysslor men medarbetarna är till stor hjälp vad gäller att öppna föreningslokalen på utsatt tid, hålla ordning i lokalen och fungera som närvarande vuxen. Dock krävs en hel del av föreningen som arbetsplats och arbetsledare vilket gör att det framför allt är mer resursstarka föreningar som kan erbjuda detta. I en del fall har föreningens verksamhet också lett till fasta arbetstillfällen. Bland annat var infocenter i Holma ett initiativ från en förening som ledde till en anställning inom kommunen för en av föreningens medlemmar. Likaså resulterade ett förslag från en föreningsaktiv om läxhjälp på en av områdesskolorna till en projektanställning för att driva verksamheten.

En del aktiva ger uttryck för en förhoppning om att deras engagemang ska leda till en anställning, antingen inom föreningen eller att erfarenheten ska underlätta jobbsökandet.

Hade varit bra för mig om jag hade fått ett jobb där, jag är ute efter ett jobb så klart, man kan ju inte göra allting gratis. Det enda jag begär är så att man klarar sig. (Intervju Intresseförening 2014-05-26)

Strävan efter jobb är särskilt påtaglig bland de som är arbetslösa men även personer med en fast anställning kan ge uttryck för en önskan eller ett behov av att jobba mot lön inom föreningen.

Om kommunen erbjuder mig ett jobb där... alltså jag har ett jättebra jobb och jag trivs och tjänar jättebra, men för de här barnen är jag villig att säga upp mitt jobb för att kunna vara där och stödja dem. Det är nu jag ser hur ungdomarna har det. (Intervju Etnisk kvinnoförening 2014-05-12)

Denna inställning är sammankopplad med värdet av den insats man gör, där en del föreningar jämför sig med den kommunala verksamheten och ser att den egna verksamheten kompletterar utan att värderas ekonomiskt.

Jag hade gärna haft en deltidsanställning här och jobbat med språkcafé, få en lön och jobba med det jag tycker är en bra insats. (Intervju Intresseförening 2014-04-08)

Sammantaget visar materialet från undersökningen att det lokala föreningslivet tar på sig en mängd olika uppgifter som är viktiga både för bostadsområdet och för de boende samtidigt som de i många fall kämpar med en osäker kontinuitet och flera utmaningar. I det följande ska vi nu därför fokusera på vilket stöd civilsamhället får eller önskar från den offentliga sektorn.

6 Samverkan mellan civilsamhälle och offentlig sektor

I både Helsingborg och Malmö saknas ett kommunalt direktiv eller en strategi för hur kommunen ska samarbeta med civilsamhället. I Malmö har dock, som ett resultat av Malmökommissionens slutrapport, tillsats en utredning med syfte att utveckla former för staden att samverka med civilsamhället kring social hållbarhet. I Malmö har också Malmö ideella föreningars paraplyorganisation MIP etablerats. Något sådant finns i dagläget inte i Helsingborg. På nationell nivå har dialogprocesser etablerats som ett led av överenskommelsen mellan kommuner och föreningsliv (SKL 2014), något som alltså ännu inte finns i de två kommuner vi studerat. I Malmökommissionens arbete ligger betoningen på civilsamhället som komplement till offentlig sektor samt civilsamhällets potential för att skapa sociala innovationer.²¹ Förutsättningar, hinder och strategier för samspel med den offentliga sektorn ser emellertid olika ut för de olika aktörerna i civilsamhället.²² Särskilt tydliga blir skillnaderna mellan personbundna och lokalt förankrade förningar och föreningar med regional eller nationell förankring och anställd personal. Mindre föreningar med ideellt engagerade gör det mesta av sitt arbete på kvällstid. Föreningar med anställd personal har lättare att arbeta dagtid och har ofta ett uppdrag eller ett större syfte med sin verksamhet som sträcker sig utanför den egna organisationen. I den meningen kan de nationellt förankrade föreningarna ha förutsättningar som underlättar för samarbeten och möten på de kommunala tjänstemännens villkor,

²¹ Malmö Stad, 2014.

²² Harding, 2012; Hertting, 2009.

anställd personal som underlättar vid författandet av ansökningar med mera.

Hur föreningar och sammanslutningar ser på relationen med kommunen och olika offentliga förvaltningar skiljer därför sig åt. Några föreningar ger uttryck för att man varken vill eller ser behov av att ha en kontakt med kommunen utan betonar istället sin självständighet. Andra föreningar har kontakt med kommunen endast i samband med att man söker bidrag eller projektmedel. En del föreningar uppger att de väljer bort att söka medel från kommunen för de anser att processen är för administrativ och besvärlig.

Det är inte det [att vi inte skulle få] om vi skulle söka lite pengar, men det blir mycket krångligt, det blir mycket avancerat. Det här året tänkte vi söka men det blev för mycket jobb. Det blir jättekångligt, man orkar bara inte med det, så krångligt är det. (Intervju Intresseförening 2014-04-08)

Att få mindre pengar än man ansökt om var ett bekymmer för föreningarna eftersom man då förväntades genomföra en verksamhet för en mindre pott pengar än budgeterat.

Vi ansökte om ett belopp och de gav oss något helt annat. (Intervju Etnisk förening 2014-05-22).

De ekonomiska stöden kan också villkoras. I utlysningen av bidragen kan kommunen sätta upp villkor som att bidragen går till verksamhet som riktar sig till en viss målgrupp, till exempel att det är en fördel att samarbeta med andra aktörer eller att det ska vara i språkförstärkande syfte. Ett annat exempel på villkor som kan sättas upp för stöd är att Fritidsförvaltningen bistår Rädda barnens verksamhet Do It med busskort så att Engagemangsguiderna kan ta barnen till föreningar utanför Holma och Kroksbäck utan att det blir en kostnadsfråga. Busskortet får emellertid bara användas så länge man besöker föreningar som finns i Fritidsförvaltningens register.

Att organisera sig som studiecirkel och därmed kunna söka bidrag från studieförbunden är ett alternativt sätt att söka bidrag, ifall man inte vill söka direkt från kommunen. De kommunala bidragen som studieförbunden fördelar vidare till studiecirkel har emellertid minskat och mindre organisationer är därför i större utsträckning hänvisade till att söka kommunala bidrag. Från

studieförbundens sida så ser man denna förändring som en negativ utveckling för de lokala föreningarna som har svårt att hitta potentiella finansierare:

Bidragen vi fick förr från staten och kommunen de var bättre, högre per timme, och före min tid fanns ingen gräns utan man fick alltid en summa per timme. Om man då dubblade [verksamheten] fick man dubbelt så mycket bidrag. Men det har man ändrat på så nu har man en gemensam pott och man slåss om den potten alla studieförbund gemensamt. [...] Föreningarna får lite sämre bidrag från oss, när vi ger kostnadsersättning till dem, och det blir svårare för dem att få igång verksamhet helt enkelt. (Intervju Studieförbund 2014-03-25)

Det har då blivit allt vanligare att man söker bidrag från andra håll och bidrag kan också sökas i fonder och hos andra bidragsgivare. Alltför många alternativ kan emellertid verka försvarande, då man har begränsade resurser att skriva ansökningar och måste söka där man har störst chans att få bidrag.

Alltså man kan söka till olika saker, aktiviteter och där finns tusentals fonder så det är en djungel. (Intervju intresseförening 2014-03-12)

Att få tillgång till en lokal är en annan orsak till samarbete, i många fall med den kommunala fastighetsägaren. Som nämnts tidigare kan föreningar också sammanvända skolans lokaler eller fritidslokaler i områdena. Förutom lokal och ekonomiskt bidrag kan kommunen ge stöd i form av kurser och utbildningar, information och rådgivning, kursledare eller låta information från föreningarna synas på hemsidor, i program och andra utskick.

Denna typ av stödstruktur erbjuds även av många föreningar inom föreningslivet. Organisationer som Svenska kyrkan, Rädda barnen, studieförbunden och paraplyorganisationer för idrottsföreningar eller kulturföreningar kan erbjuda stöd i form av kurser och utbildningar, rådgivning, kursledare, kurslitteratur, hemsidor och utskick till mindre föreningar. Även stöd i form av bidrag och lokaler kan till viss del erbjudas föreningar emellan. Inte sällan sammanlänkas stödet inom civilsamhället med stödet från kommunen. Sammantaget finns en mångsidig stödstruktur tillgänglig för de lokala föreningarna men långt ifrån allt når fram där det behövs. Stor frustration upplevs från både föreningar och enskilda tjänstemän när stora ansträngningar inte ger resultat.

Uppfattningen att kommunen ger mindre stöd än den faktiskt gör kan påverka tilliten till de offentliga institutionerna.

6.1 Föreningars förmåga att ta del av stöd

Att ta del av stöd kräver en viss kunskap och förmåga hos föreningsrepresentanterna. Det kan handla om att kunna ta del av den information som finns, veta hur systemet fungerar och hur man ska formulera sig i en ansökan eller i kontakten med tjänstemän. Denna kunskap kan förmedlas inom en förening och redan resursstarka föreningar kan då ha större förmåga att ta del av det stöd som finns tillgängligt.

Att skriva ansökningar är tidskrävande vilket gör det svårt för föreningar som är beroende av ideellt arbetande medlemmar att skriva omfattande ansökningar.

En gång var jag på flera långa möten med andra föreningar för att tillsammans skriva en projektbeskrivning för att söka bidrag till simkurser för kvinnor. Mötena var på olika ställen och för mig blev det ca 7- 8 timmars arbete totalt. Vi fick avslag. Jag jobbar heltid och alla de andra medlemmarna har barn och familj så det är svårt att lägga så många timmar av vår fria tid utan resultat. (Mailkonversation Etnisk kvinnoförening 2014-05-28)

Formen för ansökningar är ofta rigid vilket gör att det krävs vana och kunskap för att skriva en framgångsrik ansökan.

Man kan söka integrationsbidrag men det kräver en projektbeskrivning som verkligen är bra, tilltalande. Men hur gör man det när man inte har någon anställd i föreningen? När man inte har någon anställd [i paraplyorganisationen] som skulle kunna vara behjälplig? Och fortfarande kräver kommunen att föreningarna måste komma in med redogörelse och allt det här. (Intervju Kommunal tjänsteman 2014-03-28)

I Holma och Kroksbäck hade de kommunala tjänstemännen svårigheter att få de lokala föreningarna att återrapportera när de bidrag man blivit tilldelad hade använts. Idag stöttar en tjänsteman genom att intervjua föreningsrepresentanterna muntligt och tillsammans fylla i återrapporteringen.

Till stor del bygger stödet som erbjuds föreningarna på kontakter med tjänstemän. Att veta hur nätverket inom

kommunen fungerar och att hitta ingångar är betydande för att kunna ta del av stöd. I förlängningen får det betydelse för verksamhetens omfattning.

Det är inte så att [det finns information av typen]ring det här telefonnumret så har du kommit rätt. Om vi pratar med politiker så ber de oss kontakta andra som hänvisar vidare, det är rätt snårigt. Vi är inte bittra, som det kanske låter, utan vi gör det bästa av situationen och är glada för det vi får. Men man ställer sig frågan vad man kunde göra om man hade fått det man tycker att man borde få. Då hade man kanske kunnat nå dubbelt så många. (Intervju Intresseförening 2014-03-12)

Kontakterna är kopplade till enskilda tjänstemän och det tar tid och engagemang att bygga förtroendefulla relationer. Genom att underhålla relationen med enskilda tjänstemän kan föreningen vinna fördelar då dessa tjänstemän ändrar tjänster och får mer inflytande. Detta blir tydligt om man jämför uttalanden från två i Malmö närliggande föreningar med olika upplevelser. En respondent var ny ordförande i sin förening och försökte få kommunalt stöd för den ungdomsverksamhet hon försökte utveckla:

Det finns inte en människa jag inte har ringt och pratat med. Jag har ringt till de högsta människorna, till och med politiker, [...] de hänvisar mig vidare, man får se, [de säger att] du kan ansöka om pengar i Arvsfonden... (Intervju Etnisk kvinnoförening 2014-05-12).

En respondent i en förening i samma område har en annan upplevelse av kontakten med kommunen:

Jag har varit aktiv så länge nu så jag vet vem jag ska fråga gällande vilken fråga. Jag känner dem som har blivit chefer. De var ju inte chefer innan men de har byggt upp sig i kommunen samtidigt som jag har haft kontakt med dem hela tiden. Så för mig personligen är det enkelt att få den information jag eftersöker. (Intervju Etnisk förening 2014-03-03)

Samspelet mellan kommunala tjänstemän och de föreningsaktiva och att relationen ska ge utdelning för båda parter, så kallad win-win, är mer uttalat i Malmö. En tjänstman i Malmö med många kontakter i det lokala föreningslivet menar att hen prioriterar att gå till föreningsmöten om hen blir inbjuden. På så sätt har hen en tjänst till godo om hen skulle behöva en föreningsrepresentants

deltagande vid något tillfälle. Om hen däremot vid något tillfälle inte längre skulle kunna hjälpa föreningarna med det de behöver, en lokal eller fika till ett möte, så kan hen inte heller förvänta sig en tjänst i gengäld. Det är viktigt att relationen är ömsesidig och att båda har något att vinna på den. För tjänstemannen försvåras situationen då hans mandat kan skifta över tid beroende på stadsområdets budget, stöd från chefer och så vidare.

Andra föreningar underhåller sina relationer till kommunen genom att delta i de aktiviteter kommunen kallar till även om det för stunden inte verkar relevant. Detta för att säkra att man blir bjuden även nästa gång då det kanske är mer intressanta frågor som ska diskuteras. En föreningsrepresentant beskriver behovet av att aktivt synas, höras och visa vilka man är när det händer saker så man inte ”hamnar efter” i olika sammanhang och frågor.

Det här vision 2035, det pratas om föreningarna och förvaltningarna. Är vi inte med redan från början då kommer vi ligga efter, då kan vi inte bara hoppa in, det gäller att man är med redan från början, att synas och höras och visa vilka vi är. (Intervju Etnisk förening 2014-05-09)

Att ta del av stöd kan således ibland vara associerat med villkor, men största betydelsen för att kunna ta del av det existerande stödet är behovet av en personlig kontakt med representanter för den offentliga sektorn. Relationen till politiker och tjänstemän är således av stor betydelse.

6.2 Relationer med politiker

Politiker deltar i de möten de blir inbjudna till, debatter och aktiviteter kopplade till områdesutveckling, men trots de två socialdemokratiska föreningarna i Holma och Kroksbäck finns det ändå en distans till det partipolitiska livet. Inom det lokala föreningslivet finns ett fåtal engagerade som genom åren valt att engagera sig partipolitiskt. Med tanke på den sociala och ekonomiska situation de fyra områdena befinner sig i är det politiska intresset för områdena anmärkningsvärt begränsat. Att befinna sig i en lokal kontext borde rimligen vara värdefullt då det ger kunskap om hur det politiska systemet fungerar och stärker relationer vilket är något detta studieförbund har noterat.

A: Andra studieförbund sitter i stan, ni har valt att sitta här i området, hur kommer det sig?

B: Det är bra att sitta i en förort, här behövs mycket arbete, och tyvärr passerar politikerna bara här utan att förstå hur det är i praktiken och hur det fungerar här. Vi vill vara här för att vara en resurs för folket och organisationer som jobbar här och hjälpa till med utvecklingen. Det behövs mycket arbete. (Intervju Studieförbund 2014-04-11)

En del av bidragsprocessen godkänns av politiker, antingen villkoren eller fördelningen. En del föreningar upplever att stödet till föreningen är avhängigt vilka politiker som sitter i de nämnder man arbetar med.

Det är politiker som sitter i socialnämnden och beroende på vilka politiker som sitter där... där har vi haft problem med vissa. (Intervju Intresseförening 2014-05-09)

Ett studieförbund upplever att de motarbetas av vissa politiker och oroas över hur detta kommer påverka föreningen i framtiden.

Vi hade till exempel SD i kulturnämnden som hade gjort olika förslag, motarbetat oss och försökt att stoppa bidrag till oss. Men kommunen är stor och andra förtroendevalda som sitter där tycker absolut inte om de här försöken att man ska peka ut en förening bara för att den har en muslimsk bakgrund. Hade man kommit med fakta, hade man diskuterat verksamhetsvolymen, kvalité och inget annat. [Men det handlar bara om] att islam är farligt och muslimer är farliga. Trots alla dessa utmaningar är jag väldigt nöjd med samarbetet, men jag är absolut orolig inför framtiden. När SD får mer makt, om de får mer makt, det blir problematiskt för oss. (Intervju Studieförbund 2014-04-11)

Gällande föreningars oro och ovisshet berättar en föreningsrepresentant att man i allt större utsträckning märker av hot mot föreningar och funderar på hur man ska hantera detta.

Så länge jag har varit med i föreningen har vi aldrig haft någon form av vandalisering, jag har aldrig känt mig otrygg i mitt jobb. Men nu känner jag att det finns en hotbild på ett annat sätt än det fanns tidigare. [...] Det har varit vandalisering mot [andra liknande föreningar], det har varit mail, telefonsamtal, facebook, påhopp, hot och så där. Vi har också fått brev, som man egentligen kan skratta eller gråta när man läser men man vet inte hur allvarligt det är och därför måste man ta diskussionen. [...] Igår hade vi mångfaldsdag på stadsbiblioteket, en politikerdebatt, och då hade vi faktiskt diskussionen kring, behöver vi ha vakter på plats? Och detta har inte

existerat tidigare överhuvudtaget. [...] Vi upplevde att det kanske faktiskt kan hända någonting. Är vi naiva om vi inte tänker på detta? [...] De tankarna finns där och de har ju inte bara ploppat upp liksom utan det beror på att föreningar upplever någon form av hotbild som inte funnits där tidigare. (Intervju Intresseförening 2014-05-09)

Att föreningarna upplever hot är ett demokratiskt problem. Här efterlyses ett större engagemang från politiskt håll:

Det är ett mycket hårdare klimat. Samtidigt som vi ser att det är många fler som engagerar sig och det finns ett mycket större engagemang för antirasistiska frågor, antidiskrimineringsfrågor, mänskliga rättighetsfrågor. Men de krafterna är ideella och vi kan inte riktigt se att det sker på politisk nivå. [...] Det är högst aktuella frågor, men vi kan bara göra det vi kan i civilsamhället, men vi behöver politikerna med oss. (Intervju Intresseförening 2014-05-09)

Andra föreningar ger uttryck för en frustration över politikernas frånvaro men att de gärna deltar när det går bra för föreningen. Har de dessutom bidragit med ekonomiska medel kan vissa politiker nästan ta åt sig äran för föreningens goda arbete.

Vi kan bli lite frustrerade att politiker generellt när de pratar om [vår förening] säger vilket fantastiskt jobb [föreningen] gör. Och det gör vi ju! Men de pratar precis som att det är deras insatser och att det är de som har skapat [verksamheten] på något sätt. Det bygger ju på ideella krafter, det är det det handlar om. (Intervju intresseförening 2014-03-12)

Den politiska representationen av de föreningsaktiva är alltså något som skulle behöva stärkas då de till stor del lyser med sin frånvaro. Civilsamhället blir något man gärna visar upp när det går bra, men den vardagliga problematiken i föreningslivet kommer de inte nära. Det är således tjänstemännen som har en närmare och djupare insyn i civilsamhällets organisering. Detta väcker förstås frågor om demokratiska strukturer och frågor om representation.

6.3 Relationer med tjänstemän

Flera tjänstemän har god kännedom om och stort engagemang för de områden de arbetar i och stora nätverk bland de boende. Dessa har en betydligt mer lokal förankring än politikerna och fungerar

därför delvis som representanter för den politiska organisationen som kuggar i den lokala verkligheten.

Föreningen känner sitt folk, föreningen har kontakt med sitt folk. [...] Tjänstemän är tjänstemän. Tjänstemän kallar dig när du gör någonting fel. Men när någon som är ordförande i en förening kallar dig så förstår du, ah hon har en rolig aktivitet. Du ringer direkt, när ska jag komma? De är närmare på ett annat sätt. [...] En socialsekreterare på ekonomiskt bistånd är mycket nära men ingen tycker om henne eller honom. Vad kan hon säga så folk vill träffa henne? [...] Tjänstemännen kan inte samla folket. Det är jag och du [som kan], tjänstemännen vet problemen genom dig och mig. Det är viktigt. (Intervju Etnisk förening 2014-05-15)

I några fall är tjänstemän också engagerade i de lokala föreningarna privat. En respondent menar att hen kan skilja på privat engagemang och profession och att de skilda rollerna är tydliga även för de andra medlemmarna. Det dubbla engagemanget kan stärka personens förtroendekapital både som tjänsteman och ideellt engagerad. De båda rollerna kräver emellertid en balansgång, missbruk av inflytande skulle kunna slå negativt på tilliten till dessa personer. Detta verkar dock inte vara ett problem idag, de berörda tjänstemännen är uppskattade och har ett stort förtroendekapital.

Han är välkänd på gott, inte på ont. (Intervju Intresseförening 2014-04-08)

Att den ideella föreningen har medlemmar med en fot inom kommunen är en fördel då man bättre förstår systemet och kan ta del av nätverket inom kommunen.

Sjalva arbetet [i föreningen] har ingenting med [min tjänst] att göra, men det underlättar lite med kontakter så man vet var man ska ta vägen. När man jobbar inom kommunen är det lättare att veta vem man ska vända sig till. Vi [som är tjänstemän] är väl rätt så kända inom kommunen. Det kan vara något positivt i det hela. (Intervju Etnisk förening 2014-05-09)

Föreningarnas förväntningar på tjänstemännen handlar ofta om att ha en god relation. Bidrag och lokal är viktiga för föreningens verksamhet men även känslan av stöd från den kommunala förvaltningen är betydelsefull. Små gester som att bli bjuden på fika eller bli bekräftad för en insats man gjort visar att det ideella arbetet värderas.

Förr kom de upp och tog en fika och det saknar vi lite. Jag menar det hade känts bra om de hade kommit upp och gett oss lite uppmuntran. Även om de säger ni gör ett bra jobb och så, så kan man känna ibland att de kunde göra lite mer. (Intervju Intresseförening 2014-03-13)

Tillit och förtroende är utmärkande egenskaper för de tjänstemän som uppfattas som mest engagerade och är mest uppskattade. Dessa människor påverkar människor positivt och uppfattas vara bra för såväl enskilda individer som området i stort.

Har man det förtroendekapitalet som hon hade kan man göra mirakel, mirakel, med människor. (Intervju Intresseförening 2014-02-26)

Tjänstemän med högt förtroendekapital kan finnas inom olika förvaltningar så som skola, fritid, fastighetsskötsel och områdesutveckling. På frågan om vad förtroendekapitalet består av svarar en respondent så här:

Att man överträder gränser, att man lämnar sin tjänstemannaroll. Att man pratar med människor som människor. [...] Och så klart, spenderar tid tillsammans. Det går inte att bygga ett förtroende på ett nio-till-fem-jobb där "ja tack jätteintressant men nu..." det funkar inte utan det är vänskap i grund och botten tror jag som är en framgångsfaktor. Alltså verkligen genuin, att man är intresserad av människor och verkligen vill veta. [...] När det finns ett brustet förtroende för samhället överlag är vänskapsaspekten ännu viktigare. (Intervju Intresseförening 2014-02-26)

Det kommunala stödet blir delvis personbundet när det bygger på relationer med enskilda tjänstemän. Stödet blir då avhängigt den enskilda tjänstemannens förförståelse och syn på civilsamhället. Kommunerna i studien har inte några strategier eller förhållningsregler när det kommer till relationen med civilsamhället och det är upp till tjänstemännen att forma sin relation till det lokala civilsamhället. Tjänstemän som arbetar parallellt kan ha olika syn på om man ska stötta föreningar lokalt eller hellre uppmuntra en mobilitet till andra delar av staden, om man värderar föreningarnas gemenskapande funktion eller föredrar en överbyggande verksamhet mellan olika grupper och om man ser civilsamhället som en motpart eller samarbetspart till den offentliga sektorn. Tillgången till stöd påverkas också när en tjänsteman slutar eller byter position.

7 I jämförelse med andra områden

Studiens avgränsning utgörs av de fyra bostadsområden som har valts ut för närstudier. Utifrån studiens resultat är det därför svårt att dra slutsatser eller göra jämförelser med andra bostadsområden. Under studiens gång gjordes emellertid en omorganisation inom Malmö stad där 10 stadsdelsförvaltningar slogs samman till 5 stadsområden. De fem bostadsområden som omfattas av områdesprogrammen hamnade i varsitt stadsområde och Holma och Kroksbäck som tidigare tillhört stadsdelsförvaltning Hyllie slogs nu samman med Limhamn och Bunkeflo och bildade stadsområde Väster. Tjänstemän fick nya arbetsuppgifter och nya bostadsområden att arbeta gentemot och en del uppenbara skillnader blev snabbt tydliga. I Limhamn var tjänstemännen vana vid initiativtagande aktörer, i Holma och Kroksbäck hade man svårt att få boende att komma på samråd och möten. Olika bostadsområden medförde olika arbetssätt, och i sin tur kan de olika arbetssätten ha fått olika effekt på det lokala engagemanget. Vad som är orsak och konsekvens kräver en närmare analys men tydligt är att om två närliggande områden har så stora skillnader kan relationen mellan civilsamhälle och offentlig sektor troligtvis variera stort även inom andra delar i staden. Även i Helsingborg finns det skillnader mellan olika bostadsområden. Med anledning av DrottningH-projektet ska alla nya kommunala satsningar förläggas på Drottninghög. Den stödstruktur som erbjuds civilsamhället här är med andra ord inte representativ för andra delar av staden.

Civilsamhället formas emellertid inte endast utifrån konstruerade områdesgränser. Föreningar engagerar medlemmar från närområdet och andra delar av staden och kan därmed fylla en funktion såväl inom som utanför bostadsområden där man befinner sig. I vilken utsträckning boende i Holma och Kroksbäck,

respektive Dalhem och Drottninghög deltar i föreningar och civilsamhälleliga aktiviteter utanför det egna bostadsområdet och vilken inverkan det har på det egna bostadsområdet är okänt.

Specifika satsningar på vissa bostadsområden gör också att de boende i dessa områden behandlas annorlunda än boende i andra bostadsområden. En föreningsrepresentant menar att de boende kan bli lite bekväma och "bortskämda" när staden ger så mycket service. Det gör att boende inte är beredd att delta i andra aktiviteter som finns i andra delar av staden och som kostar, även om det finns bidrag att söka för till exempel barns medlemsavgifter.

Alla aktiviteter är gratis. Man tycker synd om de boende så man gör allt gratis för dem och kommunen tänker inte på det och bara kör på. Alla ska kunna göra allting. De boende har jättemycket att göra och ändå klagar de. För några år sedan var det medlemsavgift på allt de gjorde i Holma Kroksbäck, men nä det gick inte för de kunde inte betala medlemsavgift, så gick snacket. De är inte vana att betala avgift så när man säger till dem att det kostar 300 kr om året för att de är på en aktivitet så säger föräldrarna nej för de tycker inte att de har råd för de är vana att det är gratis. Det sätter sin prägel. (Intervju Rädda barnen 2014-02-19)

Barn med utländsk bakgrund och från svaga socioekonomiska grupper tenderar i högre utsträckning besöka fritidsverksamhet och bibliotek på sin fritid än barn med svensk bakgrund och från starka socioekonomiska grupper. Barn från mer välbärgade samhällsgrupper deltar istället i högre utsträckning i föreningar på sin fritid, där idrottsföreningar utgör merparten.²³ I de fyra bostadsområdena erbjuds kommunal fritidsverksamhet för barn och ungdomar i form av fritidsgårdar, bibliotek, musikundervisning och mötesplatser. De flesta fritidsgårdar finansieras och drivs av kommunernas fritidsförvaltningar men fritidsgårdarna kan också vara organiserade och drivs på andra sätt. Till exempel drivs fritidsgården i Kroksbäck av en förening med bidrag från kommunen. Fritidsgården på Drottninghög finansieras av Helsingborgshem och drivs av fritidsförvaltningen. I Holma och Kroksbäck deltar barn också i etniska och kulturföreningar tillsammans med sina föräldrar och dessa erbjuder till viss del idrottsaktiviteter så som fotbollsträning inom föreningen. Renodlade idrottsföreningar

²³ Blomdahl & Elofsson, 2014.

finner man däremot främst i andra delar av staden. De lokala föreningarna söker i större utsträckning integrationsbidrag och bidrag från kulturnämnden och är hänvisade till lokala lösningar och stöd från fastighetsägaren för att få en lokal för sin verksamhet. Idrottsföreningar söker bidrag från fritidsförvaltningen och registrerade idrottsföreningar har möjlighet att låna lokal kostnadsfritt i de anläggningar kommunen tillhandahåller. Vilken betydelse dessa olika förutsättningar får för stödet till föreningar i olika delar av staden och inte minst för barn och ungdomars deltagande skulle behöva undersökas närmare.

8 Tendenser och trender i samverkan mellan föreningslivet och offentlig sektor

En viktig tendens som kan urskiljas i materialet är önskan från offentlig sektor att föreningslivet och det lokala civilsamhället – kanske speciellt när det gäller socio-ekonomiskt utsatta områden – ska bidra till att skapa mervärden. Från kommunens sida är det positivt, och önskvärt, att föreningens aktiviteter ska skapa ett mervärde utöver samhörighet och gemenskap. Denna förväntan är lättare att uppfylla för föreningar med resurser så som god ekonomi, en etablerad verksamhet, nära relationer till kommunen, många medlemmar och kontinuitet i området (till exempel genom en fast lokal). Denna önskan om mervärde kan också beskrivas i termer av en trend av professionalisering av föreningslivet. I vissa fall går professionaliseringen så långt att verksamheterna omfamnas av den kommunala organisationen. Inom ramen för områdesprogrammet i Malmö har kommunala tjänstemän, som ett sätt att stärka deltagande och demokrati, ställt frågan till föreningsaktiva i Holma och Kroksbäck vilka verksamheter de tyckte saknades i området. Tillsammans med en kvinnoförening utvecklade man Infocenter, en mötesplats belägen på Folkets Hus där boende kan få hjälp med samhällsinformation, att kontakta myndigheter, översättningar, att söka jobb med mera. Efter några år med olika organisationslösningar och anställningsformer är Infocenter idag en kommunal verksamhet som drivs av en anställd tjänsteman. En annan föreningsaktiv i området föreslog att man skulle utveckla läxhjälp för eleverna på Kroksbäcksskolan då betygsnivån där var generellt låg. Under 2014 var denna initiativtagare anställd på deltid inom kommunen för att samordna och driva läxhjälp på skolan.

Både Infocenter och Läxhjälpen är välbesökta verksamheter och framhålls som två framgångsrika exempel på kommunens samarbete med civilsamhället. Båda verksamheterna började som ett initiativ från föreningslivet och drivs idag inom den kommunala verksamheten.

Dessa samarbeten påverkar relationen mellan civilsamhället och offentlig sektor och förstärker den offentliga sektorns inflytande. Eventuella klyftor inom civilsamhället kan komma att fördjupas då vissa föreningar utvecklar ingående samarbeten med kommunen. Föreningar som inte har dessa resurser riskerar att hamna efter. Det innebär också att alltför anställda med yrkesmässig kompetens utför arbete inom föreningarna istället för att det utförs av medlemmar eller förtroendevalda. Det är särskilt vanligt inom tjänsteproduktionen inom välfärdsområdet som ett sätt att anpassa sig till de krav den offentliga sektorn ställer. Med denna professionalisering följer också att de ideella föreningarna anpassar sig till den offentliga sektorn när det kommer till kvalitetssäkring och uppföljningsbarhet.²⁴ Föreningars ansökningar och redovisningar anpassas efter den offentliga sektorns förväntningar i syfte att få så bra utfall som möjligt. Trenden med en ökad professionalisering och fler anställda riskerar att leda till mindre inflytande för medlemmar och förtroendevalda, och att en anpassning till den offentliga sektorns redovisningsrutiner resulterar i en likritning för organisationer och verksamheter i civilsamhället.²⁵

Kopplat till den ökade professionaliseringen av civilsamhället är också förskjutningen ”från röst till service” som har uppmärksammats inom forskningen av civilsamhällets förändrade verksamhetsinriktningar och som pekar på ett allt större fokus på medlems- och samhällsservice.²⁶ Verksamhet som är av opinionsbildande karaktär har minskat så som politisk och facklig verksamhet medan det istället har skett en relativ ökning inom serviceproducerade verksamheter så som social omsorg och kultur och rekreation. Det kan ses som en följd av förändrade välfärdssystem och en växande andel äldre befolkning vilket lett till

²⁴ Wijkström & Einarsson, 2006.

²⁵ Ibid.

²⁶ T.ex. Wijkström & Einarsson, 2006; Harding, 2012.

en ansvarsförskjutning från offentlig sektor till marknaden och civilsamhället. Det finns en alltmer uttalad önskan från offentlig sektors sida om att civilsamhället ska fungera som alternativ eller komplement till offentliga tjänsteproducenter då dessa inte räcker till. De delar av civilsamhället som inriktar sig på produktion av tjänster inom välfärdsstatens kärnområden har därför också förväntningar på sig om en högre grad av professionalisering.²⁷ Finansiering och annat offentligt stöd används som styrmedel i förhållande till civilsamhällets verksamhet och offentlig sektor kan därtill ställa krav på uppföljning och likvärdighet. En utmaning för civilsamhället i denna utveckling är att behålla sitt oberoende och sin innovationsförmåga.²⁸

Hybridisering av civilsamhället är ytterligare en utvecklingstendens som diskuteras av forskare. Hybridisering avser sammanslagning och uppkomst av nya organisationstyper inom civilsamhället eller i gränslandet till de andra sfärerna. Sociala entreprenörer är en förhållandevis ny företeelse i Sverige som skulle kunna beskrivas som en sådan hybrid mellan marknad och civilsamhället. De ideella föreningarna anpassar sig till den offentliga sektorns krav på professionellt utförda tjänster men hybridiseringen innebär också en marknadsanpassning av föreningar då de allt oftare konkurrera med kommersiella aktörer inom bland annat välfärd, skola och idrott. Wijkström menar dock att hybridiseringstrenden inte är ny utan att 1900-talets folkrörelser var så integrerade i staten att de skulle kunna ses som en hybrid mellan offentlig och ideell sektor. Vad vi ser idag är då snarast en rehybridisering med starka influenser av den privata sektorn och professionalisering menar Wijkström.²⁹

Ett exempel på en form av hybrid är Helsingborgs satsning på IdéA, dvs. det lokala bibliotek på Drottninghög som har kompletterats med en verksamhet och en mötesplats. Inom IdéA hålls öppen verksamhet och kurser för vuxna och barn i form av läxhjälp, och endast ett par föreningar på Drottninghög som deltagit i studien menar att de inte har några kopplingar eller samarbeten med IdéA. Tjänstemännen på IdéA ser sig också som

²⁷ Wijkström & Einarsson, 2006.

²⁸ Harding, 2012.

²⁹ Wijkström, 2011.

en kunskapsbank för allt som händer i området och har en samordnande funktion för föreningslivet.

Det som vi tittar på är det här med dubblering. Om där kommer en till oss och säger "jamen jag vill starta en fotbollsförening" så slussar vi vidare till Multiteket därför att det är fritid som håller i detta så att vi har det någonstans samlat. Om någon kommer och säger vi vill gärna starta en odling på någon gård. Då kan vi säga "kan ni ta kontakt med den här odlingsgruppen" så att det blir samordnat. Även om jag kommer ha odlingen på min gård har jag i alla fall en koppling till det som är för hela området. (Intervju Kommunal tjänsteman 2014-03-28)

Verksamheten på IdéA har utvecklats sedan starten 2010 och man erbjuder varje termin ett varierat program för barn och vuxna. Flera av aktiviteterna organiseras i samarbete med olika föreningar. Då studieförbunden i mindre utsträckning fungerar som ekonomisk bidragsgivare försöker man hitta nya sätt att vara verksam i socialt utsatta områden eftersom detta är en del av studieförbundens uppdrag.

Hela folkbildningstanken att [...]vi ska också nå svaga grupper, vilket vi inte gör i den omfattning som vi önskar. Det gör ju att vi kastar oss över varje förfrågan som kommer från dessa socio-ekonomiskt svagare områden. (Intervju Studieförbund 2014-04-09)

Ett sätt är att ta sig an mer administrativa uppgifter i samarbetet med kommunen. På IdéA har ett studieförbund till exempel tagit större ansvar för administration av kurser och utbetalning av arvode till kursledare och vid ett annat tillfälle administrerat inköp av datorer till en datakurs. På så vis kunde man kringgå de kommunala tidskrävande upphandlingsrutinerna. Samtidigt blir lokala föreningar i större utsträckning beroende av bidrag direkt från kommunen. För dessa bidrag kan kommunen ställa upp krav som att verksamheten ska rikta sig till särskilda målgrupper eller att projektet ska ske i samarbete med andra aktörer. På IdéA erbjuds även stöd i form av lokaler och en kontext där civilsamhällets aktiviteter kan äga rum. Föreningens studiecirkel och möten blir en del av IdéA:s program och kommunen och föreningarnas aktiviteter sammansmälter till en samarbetsform som snarast får beskrivas som en hybrid mellan kommunen och det lokala föreningslivet. För de kommunala tjänstemännen bidrar en aktiv och välbesökt mötesplats till områdets attraktivitet. Genom att på ett innovativt sätt koppla ihop idéer, människor och resurser skapar

lokalt engagerade tjänstemän komplexa och situationsanpassade lösningar i samarbete mellan civilsamhälle och offentlig sektor. De villkor som kommunen ställer kan till exempel vara att kommunen ställer krav på tider, vilka som får delta eller formen för aktiviteterna. Ibland talas det om att verksamheten ska ”kvalitets-säkras” för att till exempel platsa i terminsprogrammet. Det anses också en likformighet i det lokala civilsamhällets aktiviteter då alltför många föreningar vänder sig till IdéA för stöd och formas efter samma koncept. Här kan vi alltså se en tendens till ett program där kommunens och föreningarnas aktiviteter sammansmälter till en samarbetsform som snarast får beskrivas som en hybrid mellan kommunen och det lokala föreningslivet.

Man får vara lite försiktig så att det inte helt går in i den kommunala verksamheten, för de vill ju ha en liten skillnad men samarbeten uppmärksammas ju. Och det ger ju lite tyngd åt projektansökningen om man kan skriva att samarbete sker med IdéA eller Fokus hälsa. (Intervju Studieförbund 2014-04-09)

Alla dessa förändringar som samtidigt pågår bidrar till att (beroende-)relationen mellan civilsamhället och offentlig sektor omformas. Dock verkar det inte finnas en gemensam strategi eller ett formellt förhållningssätt från kommunen sida i relation till civilsamhället. Det blir också tydligt i samtal med kommunala tjänstemän att de har olika syn på föreningars funktion och förmåga och deras agerande gentemot föreningslivets representanter varierar därmed.

Det organiserade kollektiva handlandet är, och har varit, en av de viktigaste möjligheterna för vanliga medborgare att utöva reellt inflytande över politik och samhällsliv. Civilsamhället kan fungera som röstbärare och påverkanskanal på många arenor i samhället och kan på så sätt stärka känslan av delaktighet och möjlighet att påverka. Föreningarna utgör på detta sätt en maktresurs som ger medlemmarna ökade möjligheter att påverka förhållandena i samhället.³⁰ Gör man en historisk tillbakablick är de samarbetsformer man kan se i Holma, Kroksbäck, Dalhem och Drottninghög inte helt olika den korporativa samhällsmodellen som beskrevs inledningsvis. Fokus i den korporativa samhällsmodellen var

³⁰ Bengtsson, 2004.

emellertid på samarbetet mellan stat och folkrörelser, främst på nationell nivå och med erkända motparter till staten med egna maktresurser.³¹ Nu sker ett långtgående samarbete på lokal nivå med mindre föreningar som i flera avseende gällande resurser och makt inte är jämbördiga den offentliga sektorn. Det finns därför anledning att poängtera civilsamhällets autonomi i förhållande till den offentliga sektorn, något som verkar få stå tillbaka i samarbetet med de lokala föreningarna i ambitionen att stärka människor och områden.

Utvecklingen från en centralstyrd politik till en mer interaktiv samhällsstyrning kan ge civilsamhället nya förutsättningar för inflytande i samarbetet med den offentliga sektorn och man pratar om att samhällskontraktet omförhandlas.³² Men när den politiska styrningen förändras och fördelas på olika aktörer och nivåer utmanas också den representativa demokratis ideal och praktiserande. Fler aktörer får på ett mer oförutsägbart sätt inflytande i politikens utformning och genomförande. Formen för beslut, verkställande och ansvarsutkrävande blir mindre given vilket förknippas med bland annat brist på insyn i politiska processer, begränsade möjligheter till ansvarsutkrävande och ökat inflytande av självständiga organisationer.³³ Resursstarka och erfarna aktörer kan också ta mer plats i arbetet.³⁴ Samtidigt lyfts fördelar med den nya styrningen fram. Andra människor än de som vanligen engagerar sig i samhällsfrågor får en möjlighet att delta vilket leder till ett ökat inflytande³⁵ och beslut som fattas i en process där flera berörda och relevanta parter deltagit kan uppfattas som mer legitima och hållbara.³⁶

Resultatet från denna studie väcker dock frågor om hur dessa möjligheter är fördelade mellan olika geografiska områden och olika föreningar. Det framstår också som viktigt, ifall man önskar stödja det lokala civilsamhället, att se över hur resurser fördelas och vilka motkrav som formuleras. Föreningslivet kan spela en stor roll lokalt, utan att uppfylla den offentliga sektorns målkrav.

³¹ Lundberg, 2011.

³² Harding, 2011.

³³ Hedlund & Montin, 2009.

³⁴ Henecke & Khan, 2002.

³⁵ Bengtsson & Kugelberg, 2009.

³⁶ Hedlund & Montin, 2009

9 Diskussion

I denna rapport har vi presenterat föreningslivets erfarenheter från fyra stadsdelar i Malmö och Helsingborg. Om erfarenheterna skulle vara likartade i andra kommuner kan vi inte utläsa från detta material. Vi tror dock att resultaten är viktiga och kan vara vägledande i det fortsatta arbetet för att stärka demokratin och civilsamhället. För det första menar vi att ett övergripande och enhetligt förhållningssätt bland kommunens förvaltningar skulle bidra till större transparens i civilsamhällets relation till kommunen. Det skulle också ge en vägledning till tjänstemän som arbetar nära det lokala civilsamhället och möjliggöra ett enhetligt bemötande för hela civilsamhällets aktörer och inte bara registrerade föreningar. Kontinuitet i kommunalt stöd i form av varaktiga lokaler, finansiering och kontaktpersoner skulle därtill göra att civilsamhället i större utsträckning skulle kunna fokusera på sin verksamhet istället för praktiska frågor. Osäkerheten är idag stor gällande fortsatt finansiering och tillgång till lokaler. Många föreningsaktiva är osäkra på vilka kanaler man ska använda sig av och de erfarna med stora nätverk har en bättre utgångspunkt att få hjälp. Kommunerna behöver se över bidragssystem och stöd till olika föreningar där förutsättningarna kan skifta mellan kulturföreningar, idrottsföreningar, handikapporganisationer och så vidare. Fler verksamhetsanpassade lokaler skulle även ge föreningarna möjlighet att utöka sin verksamhet och skapa en platsidentitet. Att med kommunalt och statligt stöd utbilda och anlita ungdomar som kanslisters och ledare i lokala föreningarna skulle dels skapa arbetstillfällen och dels ge föreningarna en resurs många saknar i dagsläget.

Ytterligare ett sätt att stärka stödet till civilsamhället och göra kontakter med civilsamhället mer enhetliga och transparenta är att

införa en kommunal föreningslots. Föreningslotsen kan vara en digital plattform och en fysisk plats där information och stöd till föreningar samlas. På så vis erbjuds ”en väg in” och alla aktörer får del av samma information. Lotsen ska vara bekant med såväl den interna kommunala strukturen som civilsamhällets utformning och stödstruktur. Därmed kan hänvisning göras till lokala tjänstemän inom den egna organisationen likväl som till externa föreningar och organisationer.

Idag är oftast offentlig sektor drivande i flera av de samverkansinitiativ som tagits på nationell, regional och lokal nivå. För att bli en jämställd part i diskussionerna och samarbetena behövs motsvarande drivkraft och agenda inom civilsamhället. Ett sätt att stärka civilsamhället som en självständig part gentemot den offentliga sektorn kan vara att i större utsträckning göra civilsamhällets parter ansvariga för fördelningen av stödstruktur inom civilsamhället, där de också ges möjlighet att uttrycka sina behov och situation. Idag finns ofta explicita eller implicita motkrav inbyggda i stödssystemet, vilket kan vara relevant i vissa sammanhang, men det bör också finnas utrymme och stöd även utifrån sina egna premisser. Civilsamhället måste också kunna vara drivande i skilda frågor och kunna forma sin autonomi. Därmed kan de också bli en mer jämbördig samtalspartner med offentlig sektor. Men även autonoma föreningar behöver lokaler. Slutligen kan vi konstatera att knyta ihop det lokala civilsamhället med andra bostadsområden är ett sätt att komma förbi de spänningar som kan uppstå mellan föreningar i ett område. Stadsområde Väster i Malmö har påbörjat ett försök till fadderverksamhet mellan föreningar, där två föreningar med olika verksamhet och från olika områden ska samarbeta och ge varandra goda råd och stöd. Kommunens roll här har varit att förmedla kontakt mellan föreningarna. Samarbetet är i startgropen och vad utfallet blir återstår att se. Att understödja föreningar i bostadsområdenas periferi som vill nå barn och ungdomar från socio-ekonomiskt utsatta områden är också ett sätt att stärka det överbryggande sociala kapitalet. Här gör Rädda barnen ett viktigt arbete genom att koppla ihop barn och ungdomar med olika föreningar runt om i Malmö.

10 Vidare forskningsuppslag

Under studiens gång har det framkommit indikationer på att förutsättningarna för det lokala civilsamhället kan se olika ut i olika bostadsområden och olika delar av staden. I vidare forskning hade det varit intressant att jämföra det lokala föreningslivet i socio-ekonomiskt utsatta bostadsområden med mer välbärgade områden. Därtill borde de olika förutsättningarna för olika typer av föreningar synliggöras. Vilka verksamheter består föreningslivet av och ur vilka behov har de uppkommit? Vilka skillnader och likheter finns det mellan kommunala och civilsamhälleliga verksamheter som riktar sig till barn och ungdomar i olika områden? Hur ser relationen mellan föreningarna och den offentliga sektorn ut i olika områden; har tjänstemän olika förväntningar, mandat och ageranden gentemot lokala föreningar i olika sammanhang och hur påverkar det i så fall föreningarna?

11 Referenser

- Bengtsson, B (2004). Föreningsliv, makt och integration – ett inledande perspektiv. I *DS 2004:49 Föreningsliv, makt och integration*, Rapport från Integrationspolitiska maktutredningens forskningsprogram. Stockholm: Justitiedepartementet
- Bengtsson, B och Kugelberg, C (red.) (2009) *Föreningsliv, delaktighet och lokal politik i det mångkulturella samhället*. Malmö: Egalité.
- Blomdahl, U & Elofsson, S (2014, 23 januari). *Ung Livsstil i Helsingborg 2014* (Power-point). Opublicerat material.
- Ek, R, Gerell, M, Guldåker, N, Hallin, P, Herbert, M, Nieminen Kristoffersson, T, Nilsson, A & Tykesson, M (2014). *Att laga revor i samhällsväven – om social utsatthet och sociala risker i den postindustriella staden*, MAPIUS nr 18
- Gerell, M & Hallin, P-O (2014). Att arbeta med grannskapsutveckling och sociala risker i Ek, R, Gerell, M, Guldåker, N, Hallin, P, Herbert, M, Nieminen Kristoffersson, T, Nilsson, A & Tykesson, M (2014). *Att laga revor i samhällsväven – om social utsatthet och sociala risker i den postindustriella staden*, MAPIUS nr 18
- Grahn, M (2014). Folkhälsa i Skåne 2012. Opublicerat material om Helsingborgs förtättningsområden. Region Skåne <<http://www.skane.se/sv/Skanes-utveckling/Ansvarsomraden/Folkhalsa/Vart-folkhalosarbete/Epidemiologisk-bevakning/Folkhalsa-i-Skane/>>
- Harding, T (2012). *Framtidens civilsamhälle. Underlagsrapport 3 till Framtidskommissionen*. Stockholm: Regeringskansliet.
- Hedlund, G & Montin, S (red.) (2009). *Governance på svenska*. Stockholm: Santérus Academic Press.

- Henecke, B & Khan, J (2002). *Medborgardeltagande i den fysiska planeringen – en demokratiteoretisk analys av lagstiftning, retorik och praktik*. Lund: Sociologiska institutionen
- Hertting, N (2009). Etnisk organisering i den lokala nätverkspolitiken. I Bengtsson, B & Kugelberg, C (red.). *Föreningsliv, delaktighet och lokal politik i det mångkulturella samhället*. Malmö: Egalité
- Johansson, H (1954). *Folkrörelserna*, Stockholm: Ehrlins, Folkbildningsförlaget
- Kings, L (2011). *Till det lokals försvar*. Lund: Arkiv förlag.
- Lundberg, E (2011). Forskning om relationen mellan det civila och offentliga samhället i Hellberg, A, Karlsson, M, Larsson, H Lundberg E & Persson, M, (red). *Perspektiv på offentlig verksamhet i utveckling. Tolv kapitel om demokrati, styrning och effektivitet*. Örebro universitet.
- Lundåsen, S (2004). *En föreningsbaserad demokrati?: ideella föreningar och valdeltagande i Sveriges kommuner under 1990-talet*. Åbo: Åbo akademis förlag.
- Malmö Stad (2014). *Direktiv för de av kommunstyrelsen, 2014-03-05, beslutade utredningsuppdragen till stadskontoret gällande ärendet: Slutrapport från Kommission för ett socialt hållbart Malmö -Nu fråga om förslag på inriktning av det fortsatta arbetet för en socialt hållbar utveckling (STK-2013-145)*
- http://malmo.se/download/18.7de6400c149d2490efb23863/1416816446566/Stadskontorets_+utredningsdirektiv_KS_2014-04-30.pdf
- Marshall, T. P (1950). *Citizenship and Social Class and other Essays*. Cambridge: University Press.
- Prop. 2009/10:55. *En politik för det civila samhället*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Putnam, R.D (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*, Simon and Schuster
- Putnam, R.D (1993). *Making democracy work: Civic traditions in Modern Italy*, New Jersey: Princeton.

- Rothstein, B & Bergström, J (1999). *Korporatismens fall och den svenska modellens kris*. Stockholm: SNS (Studieförb. Näringsliv och samhälle).
- SKL (2014) *Dialoger och överenskommelser med civilsamhället*, SKL (Sveriges kommuner och landsting).
- SOU (1985:40), *Regeringen, myndigheterna och myndigheternas ledning: betänkande av Verksledningskommittén*, Stockholm: Liber, Allmänna förlag.
- Trägård, L (1999). Det civila samhället som analytiskt begrepp och politisk slogan. I E. Amnå (Red.), *Civilsamhället. SOU 1999:84. Demokratiutredningens forskarvolym VIII*. Stockholm: Fakta info direkt.
- Wijkström, F (2011). "Charity Speak and Business Talk". The On-Going (Re)hybridization of Civil Society. I F. Wijkström & A. Zimmer (Red.), *Nordic civil society at a cross-roads: transforming the popular movement tradition*. Baden-Baden: Nomos.
- Wijkström, F & af Malmborg, M (2005). Ledning och organisering av idéburen verksamhet. I Amnå, E (Red.), *Civilsamhället: några forskningsfrågor*. Stockholm: Riksbankens jubileumsfond i samarbete med Gidlund
- Wijkström, F & Einarsson, T (2006). *Från nationalstat till näringsliv?: det civila samhällets organisationsliv i förändring*. Stockholm: Ekonomiska forskningsinstitutet (EFI), Handelshögskolan i Stockholm.
- Wijkström, F & Lundström, T (2002). *Den ideella sektorn: organisationerna i det civila samhället*. Stockholm: Sober.
- Öberg, P (1994). *Särintresse och allmänintresse: Korporatismens ansikten*, Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis
- Öberg, P, Svensson, T, Christiansen, P. M, Nørgaard, A. S, Rommetvedt, H & Thesen, G (2011). Disrupted Exchange and Declining Corporatism: Government Authority and Interest Group Capability in Scandinavia. *Government and Opposition*, 46:365–391.

Muntliga källor:

Intervju Svenska kyrkan 2013-02-14
Intervju Rädda barnen 2014-02-19
Intervju Intresseförening 2014-02-26
Intervju Etnisk förening 2014-03-03
Intervju Intresseförening 2014-03-12
Intervju Intresseförening 2014-03-13
Minnesanteckningar Etnisk förening 2014-03-14
Intervju Studieförbund 2014-03-25
Intervju Kommunal verksamhet 2014-03-28
Intervju Intresseförening 2014-04-08
Intervju Studieförbund 2014-04-09
Intervju Studieförbund 2014-04-11
Intervju Idrottsförening 2014-05-06
Intervju Kulturförening 2014-05-08
Intervju Intresseförening 2014-05-09
Intervju Etnisk förening 2014-05-09
Intervju Etnisk kvinnoförening 2014-05-12
Intervju Kulturförening 2014-05-15
Intervju Etnisk kvinnoförening 2014-05-19
Intervju Etnisk förening 2014-05-22
Intervju Hyresgästförening 2014-05-26
Intervju Intresseförening 2014-05-26
Mailkonversation Etnisk kvinnoförening 2014-05-28